

STADEN HÄRNÖSAND
DEN STORA VREDENS LAND

”Landsman! Landsmaninna!
Du står här på klassisk mark, i Norrlands andliga
huvudstad sedan århundraden och i centrum av
vårt mäktiga trärike, som en gång var
Den Stora Vredens land ...”

”Vi Trä – Folk”, jubileumsskrift 1935.

Ludvig Nordström (1882-1942).

STADEN ”ÖBACKA”, DE MÅNGA GÅTORNAS STAD

”... ingenstans på jorden stå himlens stjärnor klarare och renare än över de många gåtornas stad, Öbacka, och dels däri, att vår håg och blick gärna dras mot det, som ovanefter är”.

”De tolv söndagarna”, elfte söndagen (1910).

Ludvig Nordström (1882-1942).

STADEN "ÖBACKA", VID SEKELSKIFTET

(Patron Lack).

"...I Stockholm hade han helt enkelt varit som en slak ballong, men bara han fick se de gamla hederliga träskutorna på Öbacka stadsfjärd, de blånande bergen runt stan och känna doften uppifrån sågverken, höra älvbåtarna blåsa ankomstsignal klockan tio på mornarna och auktionsklockan klämta om tisdagarna genom stan, då fylldes ballongen igen som ett nix, ..."

"Planeten Markattan" (1937).

Ludvig Nordström (1882-1942).

HÖSTENS ANKOMST: DEN KVÄLL DÅ STADENS ELEKTRISKA GATUBELYSNING TÄNDES

”Så hade man kommit till slutet av augusti
månad år 1897.

Den femtonde augusti var kvällen för höstens
ankomst till Öbacka, ty den kvällen tändes de
elektriska gatlamporna, då var sommaren
oåterkalleligt förbi.”

”Tomas Lack och hans familj” (1930).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

GATUBELYSNINGEN, ELEKTRISKT LJUS

Där stodo nu de elektriska lyktorna och blinkade i mörkret. Inte en människa syntes på vägen, men ljus i fönster här och var. Och lyktorna blinkade. Tomas hade sett dem i snöstormen, när de gungat och skrikit. I gryningen, då dagsljuset lyst tvärs igenom deras grönvita lågor. Alltid sig lika. Alltid lika lugna. Alltid lika likgiltiga. Han beundrade dem. Han lärde av dem. De voro hans vänner. En gång hade han till och med klappat en av stolparna och sagt:
- Tack, hedersvän!”

”På hemväg till Öbacka” (1934).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

Den 11 aug. 1885 beslutade Härnösands stadsfullmäktige att införa elektrisk gatubelysning, och tre veckor senare träffades en överenskommelse med ett amerikanskt bolag. (Thomson Houston International Co, Boston) att ordna belysning. Såsom första stad i Europa fick Härnösand i december 1885 elektrisk gatubelysning genom kraftöverföring från eget vattenverk (Gådeå).

Uppgifter hämtade ur Härnösands historia del III (1981)
Harald Wik

EN STAD, SOM VAR HELA VÄRLDEN

...

”På vattnet låg en hvit gata av darrande solfläckar, och när han såg utefter den, tyckte han, att det blef en pil, som med sin spets pekade mot strimman. Hvad fanns där? Kanske en stad? En stad, som var hela världen ...”

”Undret” (1910).

Birger Sjödin (1887-1911).

STADEN HÄRNÖSAND EN HÖSTKVÄLL VID
SEKLETS BÖRJAN

”Höstkvällen låg blank och blå ... Jättelika skuggor på vattnet – grå stenbergs som ett ögonblick under tystnaden stuckit upp sina skalliga hjässor... En röd boll flög i topp, en blå – och försvunno som skjutna in i himmeln... Stadens små gårdar trängde sig uppåt backarna - nu liknade de nötta trappsteg mot skyn ... Här och där en björk, som lyssnande böjde sitt hufvud intill ett fönster ... ett glimmande märke af en stjärna i stammen ... Och lyktorna längs kajen ... De hvita ljusen brunno inte längre inom kupor af glas, de fladdrade lätt som för drag över sina osynliga stakar ...”

”Undret” (1910).
Birger Sjödin (1887-1911) .

HÄRNÖSAND VID MIDSOMMARTID

”När det var midsommarafton, skulle det börja vitna i luften på aftonsidan och människorna skulle se ut, som om de längtade att fara med prämar och dansa. Så hade det nu blivit på ett tag. Det hvita hade väl kommit bortifrån bergen, det syntes så. Det var vitt mellan bräderna i sågen, vitt öfver hvarje tak och mellan bladen på broarnas löfruskor. Himlen var så hög, att fabriken röda torktorn ej kunde slå någon buckla på den. Allt var så lätt, staden låg som om den snart skulle lyfta och flyga.”

”Undret” (1910).

Birger Sjödin (1887-1911).

STADEN HÄRNÖSAND, SOMMARSTADEN

”Solen hade stått och vägt vid skogskanten på Brännan. Nu satt den på läroverkets torn. Luften började rodna liksom ett iskallt vatten, hvilket färgas med några droppar vin ... Sparfvarna hoppade hage, det sjöng och trillade bakom rönklasarna ... Kajen fick bruna fläckar, mossan på tegelpannorna lyste växande grön ... plåttaken voro fulla af ringlande svarta ormar ... Det droppade och sjöng ...”

”Undret” (1910).

Birger Sjödin (1887-1911).

HÄRNÖSAND, GÅDE-BERGET

”Då jag första gången kom upp till denna hänförande utsikt (dvs från Gåde-berget över Härnösand med omnejd) öfver haf, skogshult och fjärdar sade synen mig såsom till andra: ’Om detta land icke har en historia, en saga, så måste landet få en sådan!’ ”

Olof Högberg (1855-1932).

Med direkt hänsyftning på sin roman
”Den Stora Vreden.” (1906).
(Ingeborg Nordin Hennel, ”Vreden” 1976).

BISPEHÖJDEN

”...Så märktes det loftbyggda och tornkrönta lärdomsverket, kyrka med stapel och längre bort på Bispehöjden doktor Görans väldiga mangård, fem loftvåningar hög och lik en välmående herde på vakt över en mager, gråullig fårahjord med några resliga baggar här och där.”

”Den Stora Vreden” (1906).
Olof Högberg (1855-1932) .

Kommentar:

Superintendent (1703-1723) Göran Wallins hem på ”Bispehöjden”.

På grund av att biskopen samtidigt var stadens kyrkoherde var staden skyldig att hålla biskopen med pastorsbostad.

STADEN MED BÅDE RESIDENS OCH DOMKYRKA

"Vår stad ägde både residens och domkyrka. I centrum bodde honoratiores. Var morgon gick den bleke doktorn sin promenad längs kanalens strand. Kanske tyckte han om att gå där helt ensam och se hur staden beslöt sig för att vakna. Svängbrons gnissel när den första av dagens båtar tvang den i arbete lät dovt och missnöjt. Men vattnets dans i den tidiga morgonen var fylld av okynne och leklust."

"Staden" (1947).

Eva Neander (1921-1950).

STADEN HÄRNÖSAND, VINTERSTADEN

”Marie kom åter att tänka på staden. Hur de gjorde snölyktor om aftonen. De stirrade på ljuset. Låg där på knä med rödfrusna händer. Runtomkring dem hängde luften som en isgrå dimma. Ropen från dem som åkte skridsko hördes ditupp. Men de satt där på knä vid sin snölykta ...”

”...Hon längtade åter mot allt detta.”

”Staden” (1947).

Eva Neander (1921-1950).

JONKE BOLANDERS HEMKOMST TILL STADEN

”Jonke Bolander gick en kväll genom Härnö - sands gator och tittade nyfiket och granskande på husen. De allra flesta kände han igen, fastän han varit borta från hemstaden i trettioett år. Allt var sig likt, tyckte han. Gatornas kullerstenar var en smula mer nötta än när han som sextonårig pojke for ut till sjöss med barken Abraham, det var alltihop. Nattvikens vatten krusades fint av en lätt sommarvind, och måsarna skriade hesa då och då bortåt finnkajshållet. Hornmusiken i Bäckmans trädgård spelade en bekant marsch, och han beslöt sig för att gå dit. När han kom till vindbron, drog ett leende över hans ärriga och väderbitna ansikte. Precis som förr! En polis vid vardera änden av bron för att se till att inte bönderna körde fort över den...”

”Tjo flöjt, sa Janne Vängman” (1936).
Johan Rudolf Sundström (1874-1954).

STADEN HÄRNÖSAND, VINTERSTADEN

”...Storgatan låg som ett vitt band mellan husraderna, och snövallarnas smutsgrå ryggar markerade övergången från gatan till trottoarerna. Då och då kom en bonde körande. Det knarrade och gnisslade under medarna, och fimmelstångsklockornas ljud var dovt, ty ett tunt lager is hade lagt sig över metallen. En gammal polis gick fram och åter där nere vid vindbron för att upprätthålla ordningen, men framför allt annat ingick i hans instruktioner att hindra fortkörning över bron. Endast i skritt fick den med hästskjuts passera, ty på den tiden var denna bro Härnösands största sevärdhet och polismyndigheternas ögonsten, ...”

”Tjo flöjt, sa Janne Vängman.” (1936).
Johan Rudolf Sundström (1874-1954) .

STADEN MED CHARM

”Hernösand är en stad med charm öfver sig. Den äger hafvets charm, bergens charm, de ljusa nätternas charm, blommornas charm och det rogivande vintermörkrets charm. Dessutom äger den – eller åtminstone ägde den för mig äfven människornas charm ...”

”...För mig blef Hernösand med sin glittrande gördel af vatten, sina krokiga gator och mjuka ro af vida mer lifsinnehåll än Stockholm med dess brännande opersonlighet ...”

”Sensitivan” (1902)
Alfhild Agrell (1849-1923) .

Ändring: Charme till charm

HÄRNÖSAND, EN LJUM FÖRSOMMARDAG

”Det var en ljum försommardag. Syrenhäckarna doftade, hafvet, som inneslöt den lilla staden som i en ring, glittrade och glänste; svalor byggde bo, och buskar och träd slog ut knopp på knopp...”

”Norrlandsgubbar och Norrlandsgummor” (1899).
Alfhild Agrell (1849-1923) .

Ändring: Häckarne till häckarna

CARL VON LINNÉS LAPPLANDSRESA 1732

”Så snart jag kom in uti Ångermanland; strax begynte på landsvägen stora och djupa backar visa sig, att man med modo tordes rida nedför dem.

Inemot Härnösand på Biskopens ägor fann jag många *Chrysomelas auratas*, *viridi coeruleas*. (bladbagge).

Här 2 à 3 fjärndelar inom gränsen ligger HÄRNÖSANDS stad på en ö, vilken är runt - omkring navigabel, sånär som vid vindbryggan, där farkoster näppeligen gå fram.”

In uti Ångermanland begynte lövskogen av *Betula* och *Alnus alba* (björk och gråal) tävla med *acifoliis*, *Pinus* et *Abietes* (barrträd, tallar och granar)...”

”Carl Linnaeus Lapplandsresa 1732.”

(Utgiven 1889).

Carl von Linné (1707-1778) .

STADSBILDEN 1862

”Det ligger mycket af romantik öfver Hernösand och dess omgifningar.

Hur romantiskt att betrakta dessa krokiga gator, dessa hopgyttrade byggnader, irreguliera kvarter och i allmänhet illa bebyggda tomter, belägna på en plats, skönare, friskare, bekvämare i alla afseenden och för stadsanläggning mera passande, än de flesta af våra svenska småstäder!

Då man från sjösidan nalkas Hernösand, måste man erkänna, att ett herrligare läge för en stad aldrig blifvit så illa begagnadt, så förfuskadt och så på måfå bebygdt och i kvarter indeladt. Och dock är denna anblick pittoresk! Runtomkring dig utbreder sig en stor rymlig fjord, en af de yppersta i norra Europa, ...”

”Minnen från Hernösand.” (1862).

Daniel Åslund (1826-1885).

STADEN MED HERRLIGT LÄGE

”Hernösand; med herrligt läge, god hamn, prydlig kyrka, vacker och väl vårdad promenadplats, en öfverflödigt ångsåg samt en ohygglig mängd ytterst fula och misspydande sjöbodar, hvilka dock komma att borttagas – om tusen år.”

Valda delar ur ”Resa till Norrland”

”Elias Sehlstedts sånger och visor i urval af Carl Snoilsky.” (1893).

Elias Sehlstedt (1808-1874).

HÄRNÖSANDMINNEN

”Jag minns ett land, der långa vinterkvällen
I mörkblå bournus stod så hemsk och kall,
Der molnen polkade på höga fjällen
Och nordan brottades med björk och tall.
Der man var glad att krypa under fällen,
Då Bore slog i knuten så det small
Der isen låg tre alnar tjock på vågen,
Och drivan stångades med himlabågen.

Jag minns en ljuslätt punsch som värmde magen,
Då lappmudd emot kölden ej förslog,
Då solen tordes knappt på hela dagen
Sin näsa sticka öfver nordanskog,
Då ufven tjöt de ”vemodsfulla slagen”
Och det var godt att träffa på en krog,
Der man till tröst vid brasan uppå hällen
Åt tunnbröd och surströmming hela qvällen.

Jag minns det gamla Hernösand och dalen
Med Vårdkasberget i den södra vik.
...”

Valda delar ur diktv. ”Norrländ”

”Elias Sehlstedts sånger och visor i urval af
Carl Snoilsky.” (1893).

Elias Sehlstedt (1808-1874).

Ändring mins till minns

BARNDOMSSTADEN HÄRNÖSAND

...”En gång jag lekte glad på dina stränder,
Och lärde älska dina anletsdrag.
Min barndom bar du ömt på dina händer,
Och lifvet var en vänlig solskensdag;
Och forsens sång och sångerna i skogen –
Allt var mig kärt – och kärleken blef trogen.

Du sköna nordanbygd, du blomsterrika,
Med midnatts - solen och din blåa elf!
Tag mot min helsning, tag min sång tillika,
Fast den är enkel, konstlös som du sjelf!
I dina skogar sjöng jag många gånger;
Af dig jag lärde mina första sånger.”

”Min hembygd”

”Elias Sehlstedts sånger och visor i urval
af Carl Snoilsky” (1893).

Elias Sehlstedt 1808-1874.

DEN SENA VÅREN

...

Elfven sina bojor bryter
Och i svällda böljor ryter.
Dock i lugnet nedom den
Ligger fast en isbro än.

Käcka sjömän dit sig våga,
Att der väg för skeppet såga,
Som från hafvets öppna famn
Kommer att begära hamn.

Snart ur knoppen blomman spricker,
Då det milda regn hon dricker.
Hör! De glada fåglar re`n
Prisa solens varma sken.

Allt till stadens lönnar hitta
Siskor, som der partals sitta.
Lärkan sjelf i skyhög krets
Far kring tempeltornets spets.

...

"Den sena våren." Vers 4-7. (15 verser)

"Skaldestycken band 6"

Frans Michael Franzén (1772-1847).

Kommentar:

Det är troligt att F.M. F. med "staden" syftar på Härnösand.

VINTERSTADENS ISOLERING

"...Handelsmännen införskaffade sitt vinterlager. Nattviken frös till. Det blev issörja på redde. I november var sjöfarten lamslagen för det året, och man ordnade sig på bästa vis, envar i sin ställning. Ute ven blåsten. Redden var ofta upp-rörd, vågsvallet slog med skummande raseri mot Murberget, och flöjeln på lotsen Björlings flagg-stång ... - visade på nordost. ..."

"Minnen från det gamla Härnösand." Häfte I - III.
J. Axel Carlsson Carlbo (1867-1938).

HÄRNÖSAND PÅ VÅREN (1870 -TALET)

”Först i slutet av mars syntes bara fläckar här och där på vretarna. Solen lyste varm och bildade långa istappar vid taken. Det låg jubel i de äldres röst.

*Mars, mars, med sitt långa skägg
lockar barnen utom vägg.*

I början av april syntes en smal öppen ränna ute vid Mekaniska verkstaden. Det var ett säkert vårtecken, lika säkert som hornboskapens uppträdande – tyska musikanter, som utförde musik på gårdarna.

...

Så kom sköna maj med blommor i håret och muntert porlande diken och den första Stockholmsångaren för året. Den sköt skarpa skott, och nu var den dystra fängelsetiden till ända. Lotsarna hade målat sina sjömärken, och fiskarfolket hade sina don färdiga...”

Minnen från det gamla Härnösand” Häfte I - III.
J. Axel Carlsson Carlbo (1867-1938).

STADEN HÄRNÖSAND OM NATTEN
(1870 -TALET OCH TIDIGARE)

”Någon gång stötte man sena kvällar på en nattvakt, som tutade i ett horn vid skilda klockslag. Men förr i världen hade nattvakten sjungit en strof från en lång utdragen melodi som till exempel:

Klockan är tio slagen.
Guds milda och mäktiga hand
bevare vår stad från eld och brand.
Klockan är tio slagen.

Men då det befanns, att nattvakten emellanåt sjöng denna strof i ett synbarligen av starka drycker rört tillstånd, skall en föregående landshövding ha funnit detta oanständigt och påbjudit en sång så lydande:

Klockan är tio slagen.
Hör väktarens rop!
Klockan är tio slagen.

Men på sjuttioalet var bara tutandet kvar”.

”Minnen från det gamla Härnösand.” Häfte I - III.
J: Axel Carlsson Carlbo (1867-1938).

LJUDBILDER FRÅN DET GAMLA HÄRNÖSAND

”...Hörselbilderna var till exempel helt andra förr. För Härnösands vidkommande är de många ångbåtarnas blåsande ”tutor” av vilka man lärde sig känna igen en del, nu alla borta. Likaså ångbåtsklockornas malmklanger, första, andra, tredje ringningen, innan landgången drogs in. De skramlande mjölkskjutsarna, vattenhinkarnas slammer vid pumparna, bryggarvagnens rullande dån när den med klirrande buteljer dragen av bryggeriets två väldiga ardennerhästar dundrade fram över de kullriga gatstenar som kallades ”franskabrön,” alla dessa ljud har för alltid tystnat i staden och ersatts av andra. Släggans klang mot spettet där man sprängde berg har bytts mot de pneumatiska borrharnas larm. De klingande slagen mot städet i Winbergs smedja ljuder inte heller längre över Södra Brännan. Och när såg man sist en häst bli skodd inne i staden, förr en vanlig syn. De torra slagen av mackadam -knackarnas grova hamrar har också tystnat, ...”

STF: s årsbok 1969, Ångermanland.
”Att växa upp i en Norrlandsstad”
Sven Vallmark (1912-1988) .

STADENS FATTIGA PÅ 1700 - OCH 1800 - TALET

”...en som besökte Härnösand i slutet av 1800 – talet blev under de förhållande som allmänt rådde inte bestört men trots allt illa berörd av att i länsresidensstaden rådde en så stor fattigdom.

Staden var ingen idyll. Antalet fattiga och tiggare hade ökat mycket kraftigt under slutet av 1700 – talet. Det fanns ett omfattande tiggeri på gårdarna; ”soppkokningsanstalter” förekom lite varstans, finansierade med privata medel. Först På 1880 – talet kunde den sortens välgörenhet upphöra.”

”Härnösands Lazarett och Kurhus”

Yngve Näslund född 1917 09 03

För övriga upplysningar se VA 80-års dagen.

FÖRFATTAREN BIRGER SJÖDINS
HEM PÅ LÅNGGATAN 15.

”Tänk dig gatan här borta en sommarafton. Den är den första jag minns. Det första jag minns om mig själv också är det, att jag sprang där och rullade en rödrandig boll så att dammet lade sig alldeles vitt kring byxkanten.”

”Starka Hjärtan.” (1911).
Birger Sjödin (1887-1911).

NORRSTADEN

”Han öppnade den stora porten och kom ut på en bred gata. Den var lik en griffeltafla med röda rutor, och lyktstolparna slutade längst upp med en brandsoldats blankskurade pickelhufva. Fönsterna voro tomma. Han hängde skyndsamt upp gardiner: hvita, gröna, blå, vit- och röd – randiga, och rosenträäd och myrten växte ur fönsterbrädorna ... En fönsterhake rasslade, rutan tog hela solen i ett blänk...”

”Starka hjärtan.” (1911).
Birger Sjödin (1887-1911).

NORRSTADEN, GRUNDVATTEN - NIVÅN PÅ 1870-
TALET OCH TIDIGARE

”Han kom ihåg hvad systrarna, som för längesen voro vuxna och bortflugna, hade berättat. De hade bara behöft sätta sig i salsfönstret och meta Han föreställde sig, att en dag, då jungfrun var i knipa om middagsmatsedeln, gick hon in i salen till flickorna och sade: ta nu och meta lite färskt, flickor - Och flickorna slängde ut refvarna, och jungfrun hade bara att håfva fisken rätt i kastrullen.”

”Starka hjärtan” (1911).
Birger Sjödin (1887-1911) .

NORRSTADEN. HÅRARBETERSKAN OCH
TÄCKSTICKERSKAN MAMSELL SOFI RUDQVIST

”Efter föräldrarna hade hon fått ärfva ett litet rödmålat trähus ”norr i stan” med en skorsten nästan lika hög som huset själft och en vacker gård, som på sommaren var planterad med löjtnantshjärtan. brinnande kärlek, ringblommor och en rabatt solrosor, som utgjorde hennes stolthet.

Fönstren voro låga och belägna tätt intill gatan, men rutorna voro ständigt klara, gardinerna bländhvita och mellan blommande myrten träd aftecknade sig luftiga festoner af mustascher, pipskägg, valkar och - blygsamt dolda bland de tätaste grenarna - lösflätor och peruker. Hon försörjde sig med hårarbete, och när det tröt gick hon i husen som täckstickerska och linnelagerska...”

”Norrländsgubbar och Norrländsgummor” (1899).
Alfhild Agrell (1849-1923) .

NORRSTADEN OCH ÖSTANBÄCKEN, SKONADE RESERVAT

”Nu visar bara ett par gamla, tills vidare skonade reservat hur staden en gång tog sig ut med de låga, hemtrevliga, pastellfärgade husen, där stadens gamla skeppare och sjöfolk gärna slog sig ner på gamla dar vid smala vindlande gator och branta gränder med trätrappor och med små kryddgårdar utmed husväggarna. Där fladdrade klämlinornas tvätt muntert i brisen från fjärden i norr, och där snurrade väderflöjlarnas riggade skepp inne på gårdarna. Innanför låga fönster-rader blommade pelargonior och gloxinior i gardinöppningarnas mjuka fall. I kvällningen satt gubbarna med snuggan i mun på bänkarna vid förstubron och mindes. Längs kajen promenerade de gamla herrarna och bytte några ord när de möttes.”

STF:s årsbok 1969, Ångermanland.
”Att växa upp i en Norrlandsstad”
Sven Vallmark (1912-1988).

Ph. U. STREMBERG & Co AB, TOBAKSBOLAGET

Fabriksbyggnad för cigarett-och-snustillverkning.
Uppförd i tre etapper under åren 1906 – 1914.
Arkitekt, Torben Grut, upphovsman till bl a
Stadion I Stockholm.

”Bäst var det, när verkstan blåste ett och
fabriksflickorna gingo förbi.
De kommo i rader, i hopar, två och tre i arm.
En del skrattade, så att de sjönko ihop, andra
räknade gatstenarna. Det var långa och korta,
magra och runda i sådan mängd, att man knappt
mindes för mer än en dag i sänder hur de sågo
ut.”

”Undret” (1910).
Birger Sjödin (1887-1911).

HÄRNÖSANDS ARBETAREFÖRENING

”...När han nu vandrade framåt den skumma gatan med händerna i fickorna kom en gammal herre och lade sin hand på hans axel.
- God dag, Tomas! sade han, och Tomas hälsade artigt.
- Hvart skall du nu gå? frågade den gamle herrn.
- Jag skall gå hem.
- Ska du inte gå och se lanternamajkan på Arbetarföreningen?
- Nej, det skall jag inte! svarade Tomas.
- Det får du säkert, om du ber din pappa om tjugofem öre! Sade då den gamle herrn.
- Pappa är fattig nu, svarade Tomas, och har det mycket svårt, och jag vill inte, att han skall kosta på mig i onödan.”

”Tomas Lack” (1912).
Ludvig Nordström (1882-1942).

Föreningen bildades i februari månad 1851 och var en av de första arbetarföreningarna i landet. Stöttepelare vid starten var redaren och grosshandlaren (Jon)as Sjödin. Han blev också föreningens förste ordförande. Brännaborg på Brunnhusgatan 17 uppfördes av Härnösands Arbetareförening år 1885. Namnet på byggnaden är taget efter idrottsföreningen Brännan, som numera äger huset.

VID KANALEN, FÖRFATTARINNAN EVA NEANDERS
BARNDOMSBEM

”Vårt hus låg helt nära kanalen. Det var vitt med fönster, som liknade ögon. Nedanför fanns en vik. Många av dem, som bodde i vår stad hade sina motorbåtar vid bryggorna därnere. När isen gått bort gick de över vår trädgård ner mot sina båtar.”

” ’Några typer är bara skjul’, sa min släkting Marie en gång. ’Vid bryggan hemma fanns ett par. Jag kunde gå dit nån blåsig höstkväll. - För att se på vattnet. Fönstren var trasiga. När stormen tog i vajade rucklen av och an. De liknade utpinta själar.- Som drömde om lyckan i stenhus.’ – ”

”Staden” (1947).
Eva Neander (1921-1950).

KANALEN.

”Nere vid kanalen var det stilla. De många bodarna satte sina stadiga ryggar mot ovädret och hejdade det. Vattnet var nästan lugnt, bara svartare än eljest. Några ljusstänk hade spunnit en bro från bank till bank.”

”Profetissan” (publicerad i tidningen Idun några veckor före författarens bortgång).

Birger Sjödin (1887-1911).

”PÅ DEN TID DÅ KAJEN EJ FANNS SJÖBODARNA?

”Det blev så mjukt i bröstet, att han strök med handen över en stickig stock.

Så många kvällar det lyst hvitt genom springorna i dessa väggar...Det var väl allt som skett under hundra år och mer...Han tänkte sig, att en fiskare strök fiskfjällen af handen mot en stock, som bar upp svaltaket...Af ett fjäll blev tio, de kröpo öfver bräda och vägg, tills hela svalen stod som en silvernidad hall...

- På den tiden då kajen ej fanns! Då skvalpade vattnet ända upp mot de här väggarna. Det måste ha varit bra skönt. - ”

”Undret” (1910).

Birger Sjödin (1887-1911).

RESIDENSBRYGGAN (1860-TALET)

”- Fort! ... skynden, I resenärer från fjerran och när! Klockan i gamla rådstugutornet slår 8 på morgonen! Det är möjligt att hon går orätt, att hon slår galet; men man måste dock rätta sig derefter. Huru många galenskaper regera icke här i verlden! Fort därför, skynden! Ångbåten Angur har redan länge legat vid residens-bryggan och pustat och rökt; den älskliga signalpipan har tvenne gånger tvingat tummarne i öronen på de passagerare, som redan äro ”ankomna;” den hurtige kaptenen går sedan några minuter fram och tillbaka på kommandobryggan ... Seså för pocker! åter öppnar han ventilen!...liiiiiiiiiiii! liiii! lii!...Det skär genom merg och ben, ifall man har någonting som kan genomskäras i den vägen! Ännu ett fastage! ... Landgången halas in! ...”

”Minnen från Härnösand” (1862).
Daniel Åslund (1826-1885) .

DE TVÅHUNDRA FARTYGEN.
FYREN: EN MAN I VIT RUSTNING.

”Då hade de tvåhundra fartygen allesammans tänt sina topplanternor och beslagit seglen och brassat rårna i fyrkant, och i den violetta skymningen blänkte fullmånen.

Då förvandlades hela naturen och blev ett skådespel i silver. Alla konturer buro silver – ränder, och innanför dem förtonade färgerna under en knapp förnimbar glans.

I de hundratals människohjärtana på stranden darrade vårkvällens silvertton. Därför viskade man till varann och stödde huvudet eftertänksamt i handen, medan man betraktade fyren: en man i vit rustning, som med bestämda mellanrum tryckte på sin elektriska lampa och bevakade synkretsen för att se, att allt var i lag. Och han var traktens stumme och trogne väktare.”

...

”Ute på fartygen spelte sjömännen dragspel och mungiga. Det var väl några ynglingar, som voro långt hemifrån och spelte hemtraktens melodier,

”

...

”Borgare” (1909).

Ludvig Nordström (1882-1942).

VALDA DELAR UR HERR MODIGS SKRÄDDAR-
GESÄLL JOHANNES BREV HEM TILL SIN MOR I
STOCKHOLM DEN 11 SEPT. 1871.

”...I mårgon kommer Fartyget Hernösand från Stockholm med nya tyger till oss då ska jag följa med Mäster och hämta dom. Där nere i Stockhom fick vi ju se fartyg hvarje dag, men för dom häroppe är det visst någe vådligt märkvärdigt, för då går dom man ur huse säger Petrus. Nu en tid framöver kommer det ganska många båtar för handelsmännen här i trackten måste se till att få opp varor till vintern innan isen lägger sej. Ni kan tro mor att vi gör många vackra Surtuter och Pantalånger och många fina kunder har vi också. Vi syr långt in på nätterna, så det blir klent me å såfva...”

”Ett köpmanshus i Norrland.” En skrift om
Modig - företagets tillkomst och utveckling.
Gösta, Paul och Bertil Modig.

Johannes började sitt gesällarbete i en verkstad på Storgatan, men flyttade rätt snart till andra lokaler på Långgatan mitt emot Apoteket. Petrus var även han gesäll hos Carl Modig allt enligt uppgifter i brevet.
C. M – K

SEGELFARTYGEN PÅ ÄLANDSFJORDEN

”Den långa vintern var förbi, våren hade kommit. Segelfartygen från när och fjärran stävade in i Älandsfjorden och ett av dem var ett stort barkskepp från Italien. Vi pojkar hängde gärna i skans dörrarna i hopp om att bli undfägnade med deras knallar eller kanske också med ett bröd, som kallades biscuit. I våra ögon var de svartmustiga männen på fartygen rena romantiken. På lördagskvällarna hörde vi dragspelslåtarna till långt in på småtimmarna och ut till fartygen roddes båtar med flickor, vilkas vandel säkert var mindre fläckfri än det blankvatten, som skutorna speglade sina bukiga skrov i. ...”

”Från pottskåp till praktmöbel”
En antikhandlares minnen (1955).
Nils Magnus Åmell (1885-1968).

SJÖ OCH HAMNSTADEN HÄRNÖSAND.

KAJEN PÅ 1880,1890-TALET

”... och när han kom in i skuggan, tyckte han sig vandra i en urskog, där solen och skuggan ömsevis rådde.

Och så var det denna dag längs hela kajen, Tomas hade aldrig sett så många fartyg, och aldrig känt sig vandra i skydd af något så högt och väldigt. Hela världen var full af fartyg vid fartyg, segel hängde vid segel öfver hans hufvud, och mellan dessa såg han luckor af en vänlig, ljusblå vårhimmel, medan hvita moln makligt gled och allt glittrade af solsken och doftade af tjära, fukt och vatten.”

”Tomas Lack” (1912).

Ludvig Nordström (1882-1942).

VID NATTVIKEN OCH MURBERGSSTRANDEN
HÖSTEN 1893

...

"...och så kom det en höststorm över Öbacka, vars make man ej kunde minnas och tyckte sig ha sett...

...

...En bogserbåt uppsköld på Murbergsstranden och vrak, tre sandskutor sjunkna på Nattviken. Alla båtar i alla länningar i marvatten, kajerna ramponerade, affärsskyltarna hängde med bucklor, rispor och blånader, som om hela uppsättningen råkat i ett himla inbördes slags-mål!

Ja, så roligt hade stadens pojkarmé aldrig haft, ..."

"Planeten Markattan" (1937).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

KAJEN DEN 29 MAJ 1853

SKEPPSREDAREN "SAMMEL EDIN"
DVS JON(AS) SJÖDIN (1798-1875)

"-Si I barken min? ropade han, vild av glädje, och pekade med spanskröret, som hade elfenbensknopp och guldkedja.

Hans stoltaste barkskepp kom i den smällande septemberdagen, för alla segel satta. Det fräste isgrönt och vitt om bogen. Så föllo stageseglen som genom trolleri, så gigades råseglen, så vändes skeppet genom vinden, ankaret gick med plums, kättingens rassel i klyset hördes som sång av ett fjärran svanstreck. Rårna brassade i fyrkant. En blix flammade från bogen. En knall hördes dovt. En blix till. En knall till. Fyra blixtar. Fyra knallar.

Gruppen på kajen hade blivit en folkskara. Alla tysta av stolthet, av hänförelse. Det var Öbackas själ där ute."

"På hemväg till Öbacka" (1934).
Ludvig Nordström (1882-1942).

SJÖSTADEN HÄRNÖSAND PÅ 1880 - OCH -1890 –
TALET "DESSA NYTJÄRADE FARTYGI!"

"O, alla dessa nymålade och välluktande ångare vid kajen! Dessa nytjärade fartyg! Dessa illa medfarna skeppsbåtar i trappa och i länning! Dessa sjömän med kritpipor! Denna gamla vattenpråm! Dessa lotsuniformer. Dessa springande clarker! Dessa hjulbenta, Skäggiga skeppare! Dessa italienare och spanjorer som kacklade! Dessa.. ja, dessa.. dessa.."

Vilken gosse, född och uppfödd i en sjöstad, har undgått denna vårfeber i blodet, då isen satt ut och fartygstacklaget reser sig mot himlen!

Varje mast längs Norra kajen var besatt med pojkar som träna i skogen med knoppar, de gled på stag och barduner, de hängde mössan på stortoppen, de gungade i pert och skreko från salning, och, ja, vem vet, kanske svuro många på att aldrig mer läsa en läxa, bara för att få bli sjöman, och segla ut på den blåmålade vågen."

"Borgare" (1909).

Ludvig Nordström (1882-1942).

SKEPPSREDARE JONAS SJÖDINS (1798-1875) HEM

...

"...han vek av nerför en "smyg", traverserade några vedbackar och sjöbodas och länningar och kom så lyckligt och väl fram till Sammel Edins ägande gård, på sjösidan.

Då stod solen redan över norra fjärden, och måsarna singlar som en vapenkrona högt över stan, majestätiskt glidande om varandra som kommendörsfåglar i Söderhavet, och på den höga trappbron till huset stod Sammel Edin själv, med en sista blick över det han älskade högst på denna jorden, Öbacka norra stadsfjärd, ..."

"På hemväg till Öbacka" (1934).

Ludvig Nordström (1882-1942).

GAMLE NORDHAMMARS RÅD (TILL SIN SON SOM STÅR I BEGREPP ATT LIKSOM FADERN GÅ TILL SJÖSS).

”- Du har en hjälp som du inte känner ännu! Du är för ung för det. Men när du får stå till rors några år, när du får stå på utkik, när du får hänga i perten och nockarna gå i sjön, då lär du så småningom känna honom. Det är Gud! Du behöver inte bli någon sirapskruka för den skull; du finner ingen riktig sjöman, som inte är mer bekant med honom än vilken präst du vill. Men har du en gång lärt dig respekt för honom, så glömmer du honom aldrig mer, och då kan du alltid rädda dig.”

”Borgare” (1909).

Ludvig Nordström (1882-1942).

VID MEKANISKA VERKSTADEN
SKONARE OCH KOLSKUTOR

” Ur en gränd kommo tre hvisslande pojkar,
de hoppade jämfota öfver sina springsnören ...
- Tu för mej, att det kommer ett skepp vid
verkstan! Skrek en och slog sig på låret.-
- Tu för mej, att det är en skonare!
- Tu för mej, att det är en kolskuta, då har
den kax!”

”Undret” (1910).
Birger Sjödin (1887-1911).

REDDEN, NORRA SPRÅNGET OCH KAJEN.
PANSARBÅTARNA OCH TORPEDBÅTARNA

”Hon såg ut genom fönstret.

Där nedanför låg hela eskadern. Ute på redde-
n låg pansarbåtarna, plogförarna voro vända mot
stan, vid kajen tre långa jagare sida vid sida.

- Tänk om en sån sätter full fart mot kajen, då
bräcker den stan itu, hade Amanda rysande tänkt
första gången, hon såg dem och knappt kunnat
sofva om natten. – Utanför norra språnget
torpedbåtarna – stora råttor, hopbundna till en hel
gungande brygga ...

Och ibland tjöto och skällde de, som när Sydost-
brotten var i farvattnen...”

”Undret” (1910).

Birger Sjödin (1887-1911).

SÅGBÅTEN

”En kärra rullade öfver stenarna ... två gubbar kommo ned till kajen, de hade tjärborstar och verktygslådor i händerna ... Sågbåten lade ut, blåste för bron ... pråmen singlade bakefter ... Några skolflickor med slängande väskor började springa från holmen för att hinna, tätt jagade av den söndervärkte brovakten ...”

”Undret” (1910).

Birger Sjödin (1887-1911).

NORRA SKEPPSBRON, FINNTORGET

”Vid Norra Skeppsbron, där det förr fanns en mängd varumagasin, lossade många fartyg sin last. Här uppstod det så kallade Finntorget som fick sitt namn bl a på grund av det starka inslaget av köpmän från Finland.

Över Bottenhavet fördes kött, smör, ägg och andra jordbruksprodukter, men även hästar, nötkreatur och grisar att sälja på Finntorget”

”Härnösand genom tiderna” del 2 (1985).
I ord och bild av *Olof Olsson och Sven Wallin*

”...Båten från Finland kom med hvita ljuspelare framför sig af strålkastaren. Den lade till, land – gångarna kastades ut, luckor slogos upp. Så lyfte man sin kista på axeln och gick med fasta steg öfver landgången. Knifven slog stolt mot låret, ryggen kröktes knappt under bördan. Bindslen föllo med ett skrammel, djuren skulle i land...Småpojkar hängde i hornen på kor och tjurar, hästar sprungo på den utlagda träbron med svängande manar och hårda hofvar, de gnäggade frenetiskt, som om en skäggig trumpetare stått på förtältets tak och eggat med stridssignaler...”

”Undret” (1910).*Birger Sjödin (1887-1911)*

NORRSTADEN
HAMNEN OCH KAJEN EN VÅRKVÄLL

”Plötsligt blev han alldeles tyst. Det steg ett sus
borta vid Vägnön och strök öfver redden in mot
hamnen. Isstycken skrapade emot kajpålarna, ty
detta var en vårkväll, då det nyss brutit upp.
Han kände vårlukten: tjära, dref, iskyldt vatten,
kryddan från skogarna och musten från sågens
vedstaplar, färglukten från båtarna som nu lågo
efter kajen med röda sidor och målades. Denna
doft trufdes bäst bland de lutande bodarna och
gjorde denna del af staden till det gamla och
vackra den var.”

”Undret” (1910).
Birger Sjödin (1887-1911).

VÅRBILD FRÅN 1880 -1890 -TALET
BARNET LUDVIG NORDSTRÖM

”En morgon när Härnösandsborna vakna, kommer en stor tremastare glidande in på fjärden med spända segel i brisen. Den kommer från solglittret därute på havet och synen är nästan för vacker för att vara verklig.

Den mörkögde gossen som sprang och lekte på Norra kyrkogatan om vårkvällarna, skulle sedan fälla skarpa omdömen om den tiden och stadens lyten. Men han hade likväl sinne för kaj – stämningarna. De ha kommit honom att säga lika vackra ord om Öbackas poesi som Pelle Molin om Ådalens.”

”Ringar på vattnet” (1933).
Gustava Svanström (1874-1935) .

FISKARPOJKEN ÅBYGGE

...

”...Han stod i sina sjöstövlar, han hängde till väders, han vakade om natten på utkik, han låg i sin koj och snarkade, allt med samma orubbliga lugn; utan en önskan, utan en tanke, utan en undran eller en fråga. Han bara löd den oro, som blodet fyllt honom med och som befallde honom att ge sig ut i världen, det var allt, som bildade hans liv.

Där han nu seglade ute på havet, medan seglen slogo och dunkade över honom och brottsjöarna vräkte över däck och skans, var han så bort - glömd, så avskuren från allt, så tillfällig, att man kunnat anse det likgiltigt, om han levde eller ej...”

”Borgare” (1909).

Ludvig Nordström (1882-1942).

SJÖ OCH HAMNSTADEN HÄRNÖSAND
VÅRBILD FRÅN 1880 -1890 -TALET

”En afton mot slutet av terminen hände det något som satte ungdomsskarorna i rörelse. Den första Stockholmsbåten kom. Sedan alla andra stjärnor förbleknat för de ljusa kvällarna, kom det en stor vit båt som hette Nordstjärnan glidande in på fjärden. Det låg något fascinerande i detta att det stora blå fönstret ut mot världen åter var öppet...”

”Ringar på vattnet.” (1933).
Gustava Svanström (1874-1935).

HAMNSTADEN

”Så låt oss vidga vår hamn och stad
Och bygga packhus vid Tullhansgrundet;
Och magasiner, en evig rad.
Kanal och vindbro i Södra sundet,
Och tycks Kronholmen vår hamn genera,
Med ångbåtskraften vi den bogsera
I hafvet ut.”

”Sång för ångfartyget Strömkarlen” (Vers 5 av 6).
Elias Sehlstedt (1808-1874).

WÄIJAKAJEN, SKEPPEN
BARNET BERTIL MALMBERG.

”Det stod en pojke på kajen i rutiga bomullskläder och en väldig halmhatt med långa band och spejade ut över den glittrande fjärden Ty långt borta i solröken åt Dynäshållet hade han upptäckt något, som måste vara ett fartyg, och en liten svart prick, som tydligen var en bogserbåt. Av allt det märkvärdiga, som var att se och uppleva hos farmor, var ingenting underbarare än de stora segelskeppen, vilka brukade lossa sin barlast vid Wäijakajen.

Det var fartyg från alla världens kanter. De hade flaggor av det mest skilda slag, och lika skiftande voro tungomålen.

Åke befann sig alltså nu i en förklarlig spänning. Skulle skeppet komma till Wäijakajen, eller skulle det gå till Bollsta eller kanske till Näs? Och vad var det för ett fartyg? Var det en brigg eller en bark eller rentav en fullriggad tremastare?”

”Åke och hans värld” (1924).
Bertil Malmberg (1889-1958).

KAJEN PÅ 1910 -1920 - TALET

”Jag satte mig på min vanliga plats på kajbandet på stora stolpen med korssnittet. Brädstaplarnas spegelbilder böljade mjukt på vattenytan. Det såg ut som en stor stad med skyskrapor. Barkflarn seglade över bilden av den. Borta vid den rödmålade pråmen stod ett sjunktimmer och guppade rätt upp och ned...”

”Den ömtåliga gåvan” (1958).
Maj Olsen (1914-1987).

ÅNGERMANLAND, SAGAN OCH SÄGNERNAS HEMVIST

”Huru skulle man kunna annat än längta att skriva om Ångermanland, när man är född där!
...”

...

”Det är sagans och sägnernas hemvist. Där flyter Ångermanälven, norrlänningarnas silver – skimrande brudslöja, från urminnes tider till domedagens morgon, ...”

”Trollebokungen” (1917).

Kerstin Strandberg ”Maja på Statt”(1865-1950).

HUR BO SETTERLINDS MOR "GUSTEN" KOM ATT BOSÄTTA SIG I LÄRDOMSSTADEN

"Hon fick arbete på Hotell Appelberg i Sollefteå, dit bland andra en del utflyktshungriga hernösandsbor styrde kosan för att få avkoppling. Färdmedlet var ofta Strömkarlen eller, som båten mera familjärt kallades, Ström - Kalle. Det var vid ett sådant tillfälle Evelina Augusta (Gusten) Konradsson mötte den man med vilken hon efter en tid förenades på allvar - vigseln ägde rum i Hernösand samma år hon skulle fylla tjugonio."

"Från dörr till dörr" (1985).
Bo Setterlind (1923-1991).

STADEN HÄRNÖSAND, EN RESA MED ÄLVBÅTEN
"STRÖMKARLEN" (FÖRE 1938)

"...Färden fortsatte och till slut såg man det öppna havet. Man var ända invid Härnösand alltså, den gamla lärdomsstaden, staden med det stora museet och de antika kullerstens - gatorna, staden vars gator bitvis utgörs av broar, som man då och då står och svänger runt. – Tänk nu var man där."

"Per-Olofs resa på Ångermanälven." (1935).
L. A. Ledin "Ådals - Lars" (1877-1947).

VINTERSJÖSTADEN HÄRNÖSAND (1870-TALET)

”Handelsmännen införskaffade sitt vinterlager. Nattviken frös till. Det blev issörja på redden. I november var sjöfarten lamslagen för det året, och man ordnade sig på bästa vis, envar i sin ställning. Ute ven blåsten. Redden var ofta upprörd, vågsvallet slog med skummande raseri mot Murberget, och flöjeln på lotsen Björlings flaggstång visade på nordost . . .”

”Minnen från det gamla Härnösand”(1870-talet).
Häfte I-III.

J. Axel Carlsson Carlbo (1867-1938).

FOLKTRO:
KVINNAN SOM STOD PÅ SJÖBOTTEN,
EN BERÄTTELSE FRÅN 1800-TALETS BÖRJAN.

”I en klass för sig står berättelsen om kvinnan, som stod på sjöbotten en hel vinter inne i stadens hamn med fullt medvetande och istäcket över sig. Min mor såg henne, när hon kommit upp igen och gick och färdades bland människor utan att ha tagit skada till sin hälsa. Kvinnan berättade, att hon haft väl reda på sig där under isen och att det gjort ont i huvudet, när man körde eller gick på isen över det ställe, där hon stod. Men att inte vattnet kom in i munnen och kvävde henne? Nej, en luftblåsa hade bildats framför näsa och mun. Därigenom hade det blivit möjligt för henne att andas.”

”Minnen från det gamla Härnösand”. Häfte I- III.
J. Axel Carlsson Carlbo (1867-1938).

Ett flertal författare berättar om denna händelse
C. M - K

FOLKTRO:

STADEN HÄRNÖSAND, STADEN SOM SJUNKER!

”Sagan om Vine´ta är sagan om den i havets djup sjunkna staden på norra Tysklands kust. Att det skulle gå på samma vis med Härnösand, att staden skulle sjunka, har varit en av gammalt där bevarad folktro...”

”Minnen från det gamla Härnösand”. Häfte I-III.
J. Axel Carlsson Carlbo (1867-1938).

ÄLVBÅTEN STRÖMKARLEN

”...Av älvbåtarna var Strömkarlen den mest berömda. På den hade i min mors ungdom både kejsar Wilhelm och kung Chulalongkorn med de populära siamesiska småprinsarna gjort resan till Sollefteå. En söndagstur fram och åter från Härnösand gick på 1920 – talet på åtta kronor, och då ingick i priset en middag på återresan med bräckt färsk lax och med smultron från hägnarna i Multrå till dessert. Det var en underbar resa längs den timmerfyllda älven.”

STF:s årsbok 1969, Ångermanland.

”Att växa upp i en Norrlandsstad.”

Sven Vallmark (1912-1988).

PACKARLAVEN

”...Kajpartiet mellan ovannämnda tvenne officiella byggnader (landstatshuset och residenset) heter sedan gammalt Packarlaven och var säkerligen Härnösands första kaj och länge nog den enda öppna platsen bland fiskebodarna”.

”Glimtar från det gamla Härnösand
1880 -1890 - talet.”

”Särtryck från Härnösandsposten 1941 08 09.”
Harald Kjerrulf (1880-1955).

STADSSUNDET, VINDBRON

”...Över de vida vattnen, som skiljer Härnön från fastlandet, det då s.k. Stadssundet, går en mycket lång bro på pålar med en vindbrygge-liknande anordning `å mitten. Brons ena fäste ligger vid gamla Sundsvallslandsvägens början, Tullen, det andra möjligen vid Hofsgatans början, där nu Telegrafgränd med sin branta backe går upp till platsen framför kyrkan för att fortsätta i Norra Kyrkogatan.”

”Glimtar från det gamla Härnösand
1880 –1890 - talet.”

”Särtryck från Härnösandsposten 1941 08 09”
Harald Kjerrulf (1880-1955).

TYNELIUS OCH HALLÉNS GARVERI

”Vattnet gick vida högre än nu, säkerligen närmare en halv meter. Man kunde segla obehindrat på Nattviken och vid den gamla stenbron vid fastlandet från Mellanholmen hade ännu ej vassen gjort sitt intåg. Här lågo Tynelius och Halléns stora garverifat nedgrävda vid stranden och i vattnet utanför, där svanarna nu simma, lågo djurhudarna till sköljning.

”Glimtar från det gamla Härnösand
1880 –1890 - talet.”

”Särtryck från Härnösandsposten 1941 08 09”
Harald Kjerrulf (1880-1955).

BRYGGSTUGAN

”...Bryggstugan hade storslagna anordningar för tvätt och "destillation." Dess fönster voro infattade i det mjukast tänkbara bly, utmärkt till sänke vid fiske och de små kvadratiska rutorna, som ingingo i det rätt väl tilltagna fönstren, skiftade i alla regnbågens färger.”

”Glimtar från det gamla Härnösand
1880 – 1890 – talet,”

”Särtryck från Härnösandsposten 1941 08 09.”
Harald Kjerrulf (1880-1955).

KOLIBRIBÅTEN "WESTA," FAMILJEN NORDSTRÖMS BÅT

"I Nattviken `å Mellanholmens norra del låg det förut omtalade varm- och kallbadhuset med ett torn med tvenne trampoliner. Kring detta badhus förtöjdes en mängd rodd- och mindre segelbåtar samt också en liten ång- eller kolibribåt, kamrer Nordströms berömda "Westa", med vilken Ludvig Nordström mången gång torde gjort resan till familjens egendom `å Vagnön."

"Glimtar från det gamla Härnösand
1880 -1890 - talet."

"Särtryck från Härnösandsposten 1941 08 09."
Harald Kjerrulf (1880-1955).

Harald Kjerrulf var kamrat med kamrer
Nordströms söner, däribland Ludvig N.
C. M - K

STORA TORGET 1870 -1890 -TALET

”Solen sken och snurrade i luften, guldvisarna på kyrktornet och på rådhusklockan visade 9, torget var packat med stånd, med bondskjutsar, med vedlass och hölass, och bara patron Lack sköt som en svala ut om Rådstuknuten ur Köpman-gatans blå skugga och (som) bondgubbarna och bondgummorna fått syn på honom, ekade ett enda samfällt rop över hela torget, studsade mot landshövdingeresidensets gula fasad och landsstatens vita.

- Patron! Patron! Jag har tio tjog ägg, patron!
Jag har fem fårkroppar! Björkved, patron!
Lindhö, patron!
Och vart han flög, hade han gubbar och gummor efter sig ...”

”Planeten Markattan.” (1937).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

STORA TORGET, EN MAJDAG ÅR1908

”Ovan Packarlaven låg Stora Torget mellan gamla rådstun, landshövdingeresidenset och landsstatshuset, och kommersen var i full gång under tälttaken, som den glada vårsolen sken på, och guldvisarna på den väldiga rådstuklockan glänste faderligt över bönder och fiskare och stadsbor, som pratande och surrande, skrattande och skrikande trängdes om varandra på torgets kullerstenar.

Det var med andra ord en riktig Öbackavårdag, som den skall vara, då den uppträder i all sin glans.”

”Historier” (1926).

Ludvig Nordström (1882-1942).

STORA TORGET, MARKNADSDAG

”Det var människor överallt, man vart yr i huvudet nästan. Så skönt att följa, dras hit och dit som en bubbla!

Det doftade frukt och bär och frostbiten jord. Skärsliparen surrade mitt i mängden med sina stenar, den gamle optikern, som nu varit här i så många år man mindes, lyfte med darrande händer sina glas och visade deras klarhet. Och tusen gummor sålde kaffe och gnällde över sina högar av smörbröd.”

”Starka hjärtan” (1911).
Birger Sjödin (1887-1911) .

STORA TORGET, LAPPLÄGER 1890 - TALET

(Åke och Kalle Nubb)

”De gingo över torget, där det ännu rådde full köpenskap; det vimlade mellan stånden av bönder och borgarfolk, och nedanför den höga rådhustrappan hade lapparna slagit upp ett litet läger, där de sålde sina varor. Luften dallrade av bjällerklang, och den var full av barrdoft, ty överallt stodo granar.”

”Åke och hans värld.” (1924).
Bertil Malmberg (1889-1958).

TORGHANDEL: MÅTT OCH ENHETER

”...landsborna sålde sina varor, smör, mjölk, kött och annat efter en annan räkning än nu -en mark smör, en kanna och ett halvstop mjölk, en jumfru grädde. Och trots den nya mynt - konventionen av år 1873 räknades allmänt i skilling = 2 öre, och kronan hette en riksdaler, medan en riksdaler banko var femtio öre mer. Det räknades också i lod. Min mor hade en underbart livskraftig myrten. Från den sålde hon till brudkronor för så och så många skilling lodet.”

Från Ådalar och Fjäll, 1928.

”Barndomsminnen från Stiftsstaden” (1870-talet).
J. Axel Carlsson Carlbo (1867-1938).

STORA TORGET, GRANNMARKNAD

”...Det var grannmarknad i staden. Och kors, ett sådant lif på gator och torg! Positivlåt, skratt, skrål, gräl, ömhetsbetygelser framkallade av ruset. Luften var fylld af ljud och oljud ...

...På rådstugtrappan stod polisen, stadens ende vaktmästare, klädd i uniform, för att tillse, att intet ofog bedrefs, troget understödd af brandvakten, som med saxen på axeln var färdig att knipa till, så snart befallning gafs. – I bodarna arbetade betjäningen så att svetten lackade, medan ståndens ägare genom rop och lockande skyltar sökte göra konkurrensen så blodig som möjligt”

”Hej! Skrek Skräddar-Janne, där han knuffade sig fram med sölkes-fruntimmers-knytschaletten säkert förvarad i bröstfickan i lag med psalm – boken, den andra vängåfvan som redan se´n tidigt i morse väntat på sällskap...”

”Norrlandsgubbar och Norrlandsgummor” (1899).
Alfhild Agrell (1849-1923).

FÖRFATTARINNAN ALFHILD AGRELLS
BARNDOMSHEM VID STORA TORGET

”Det mest underbara af allt var likväl vårt eget stora hvita boningshus vid stora torget, med brutet tak och en sagovind i hvars fyra hemlighetsfulla kontor bodde spöken, förtjusande spöken med snöhvita händer och vana att spela harpa – mystik och allt sådant, som tillhör ett fantasirikt barns lyckomöjligheter.”

”Sensitivan.” (1902).
Alfhild Agrell (1849-1923).

MARKNADSGYCKEL.
BOSTRÖMSKA TOMTERNA PÅ NORRSTADEN

”Efter mörkrets inbrott blev marknaden livligare än under dagsljuset ända till dess jättepositivens vrål vid boströmska tomterna på Norrstaden drog bort folket från handelsmännens bröd... Men på boströmska tomterna blev det i stället desto livligare. Där hade marknadsgycklarna sina platser.

Tält i alla möjliga kulörer var uppslagna i långa rader med små gator emellan. Kausellerna snurrade runt i glaspärlsskrud, som blixtrade och glittrade i lyktsken från alla håll. Små hästar med brokiga schabrak drog de större. De mindre måste nöja sig med människokraft från för tillfället lejda busar, som bubblade öl under arbetet...

...Utanför tälten tillkännagavs av hessa strupar, att det som förevisades där inne var det bästa i världen. Alla uppmanades att se och höra och konstatera tidens utveckling beträffande aldrig skådade underverk i alla former och av alla slag...”

”Tjo flöjt, sa Janne Vängman” (1936).
Johan Rudolf Sundström (1874-1954).

VID MARKNADSTID, RODDARGUMMORNA VILKA
RODDE MELLAN KRONHOLMEN OCH STADEN

”Trafiken mellan Kronholmen och staden var ytterst livlig. Roddargummornas båtar var fyllda med folk för varje tur, och ändå stod många på båda stränderna och väntade på att komma över. Man väntade hellre än att gå den långa vägen omkring över stenbron, och överfarten kostade bara en skilling. Gula strimmor från hamn – lyktornas dunkla sken rörde sig som giriga med tafatta fångstarmar över det kvällssvarta vattnet, när detta rördes upp av åror och kölar. Skratt och glam hördes från båtarna där ute, blandat med allvarsklang i grova röster från gammalt folk.”

”Tjo flöjt, sa Janne Vängman” (1936).
Johan Rudolf Sundström (1874-1954) .

DOMKYRKAN

”Det var efter aftonsången.

Hon satte sig på stenbänken bakom kyrkan för att följa släckningen därinne, se den sista lilla rutan glimma klart och sedan slockna. När kyrkvaktaren kom ut och slog igen den tunga bakporten efter sig, gick hon in i tornet, kröp ihop på ett trappsteg och lyssnade till klockornas brus ner igenom den trånga gången. Så blev det också tyst däruppe. Ringarens järnskodda klackar skrapade på den sista avsatsen.

Hon tog vägen nerför kyrkbacken. Höstblåsten förde henne nästan bort, så tunn och liten var hon. Den var också så stark denna kväll.

Träden sträckte sina svartnade skeletthänder ur jorden och piskade i förtvivlan himmeln, gatorna lyfte sig som gungande skeppsdäck.”

”Profetissan” (publicerad ”Idun” några veckor före författarens död den 11 dec.1911).

Birger Sjödin (1887-1911).

BISKOP FRANZÉNS KAMP FÖR EN NY KYRKOBYGGNAD

”...På sockenstämmor och i samqväm, med religiositetens vapen, med epigrammens attiska salt och satirens udd kämpade han för den nya kyrkobyggnaden mot mäktiga, enskilda penningintressen. Men länge förgäfves. Slutligen – det var söndagen Sexagesima år 1840 eller 1841, vi minns ej rätt hvilketdera – uppträdde han med en predikan, som i anledning af Simeons lofsång i templet, i flammande ord förehöll församlingen dess tröghet och likgiltighet för ett nytt bönhus. – ”Märkvärdigt, men djupt nedslående är det att se yttrade han bland annat – hurusom i ett samhälle det kan finnas enskilda personer, hvilka hafva råd att ensamma offra stora kapitaler på dessa flytande krämar - magasiner, som kallas skepp; men, då fråga blir att resa Herranom ett tempel, stänga för den byggnaden både kassa och hjerta. Det kan aldrig gå det samhället väl i längden, ty Mammon är uppenbarligen dess gud.”- Han talade länge och med hela glöden af sitt rika snille och sitt varma hjerta och från den stunden var motståndet besegradt...”

”Minnen från Hernösand” (1862).

Daniel Åslund (1826-1885).

”KYRKOBYGGNADEN I HERNÖSAND”

Hur det gamla mot det nya strider,
Segrar detta, då det bättre är.
Länge hämmad i sin fart, omsider
Sig en annan bana floden skär.

Ofta en reform på dröjsmål vinner,
Af det motstånd, som den möter, stärkt.
Kraft, som har bestånd, den samla hinner
Och bereds ej sällan oförmärkt.

Vår i femti år förfallna kyrka –
Sorgligt minne af en nödens tid! –
Kan med sin förvandling det bestyrka.
Nu hvad härlig vinst af långlig strid!

Ej hon blifvit, om hon förr fullbordats,
Sådant Herrens hus, så skönt, så stort.
Väl! att emellertid derom blott ordats,
Att det endast i förslag var spordt.

Nu förlikas alla, att det färdigt
Ta emot, och prisa det, som skett,
Skett, så efterverld som samtid värdigt.-
Dock det hela vi ännu ej sett.

FORTS.

Ädla konster! Pryden så det inre,
Att dess uttryck andans stämpel bär.
Det för ögat sköna oss erinre
Om det heliga, hvars skal det är.

Pris ske staden, pris ske Rikets Ständer
Och de män, som verket förestå!
Men förgäfves bygga menskohänder,
Om ej Herran lägger hand derpå.

Herrans hand derpå är synlig vorden
I den framgång, som det haft till slut,
Att en prydnad bli för höga Norden,
Efter allt hvad fåfängt gjorts förut.

Tills dig möter i det nya huset
Din församling, låt oss hvar för sig
Tyst dig nalkas, du som det i ljuset
Bragt, o Herre! och välsigna dig.

"Skaldestycken," Band 6.

"Kyrkobyggnaden i Hernösand"

Frans Michael Franzén (1772-1847).

DOMKYRKOBYGGET

En sommarmorgon 1845 hade den sjuke biskop Franzén från sitt fönster i den gamla biskopsgården i Härnösand, belägen på den nuvarande biskopsgårdens tomt, strax intill Nybrogatan. (Gården revs 1901 och flyttades till Grönbacken vid Brunnhusgatan, där den tog form av två bostadshus)sett den uppgående solen belysa kyrkan med dess inom kort färdiga torn. Det blev till denna dikt.

Då jag väckt af slag, som blefvo fyra,
För den sjuke allt mer kära ljud,
Göt mitt hjertas offer för de dyra
Hvilostunder i en suck till Gud;
Fann jag skingrad nattens mörka dimma,
Och der lyste öfver bergens bryn
Re`n från Österns port en solklar strimma,
Och jag såg – hvad skön, hvad herrlig syn

Väl förut jag ofta i mitt fönster
Stått betagen och ett tempel sett
Under byggnad, täflande med mönster,
Som oss konsten i en forntid gett.
Snart ett torn sig upp åt himlen lyfte,
Der dess spets försvinner i det blå,
Med en vink, att vi ett högre syfte,
Än hvad jorden tillhör, fatta må.

FORTS.

Men nu såg jag det förklaradt stråla,
På etheriskt guld och purpur rikt,
Såg hvad ingen mästare att måla,
Ingen mensklig konst kan göra likt,
En symbol af templet, der de sina
Himlen samlar i ett evigt ljus

Syntes så mot solens uppgång skina
Detta heligt sköna Herrans hus.

Då Guds lof der ljuder första gången,
Hvilken högtid! Men då torde jag,
Nu af dödens stränga förbud fången,
Ej på jorden skåda mer Guds dag.
Ack! Jag ser det nu invigas redan
Af det ljus, som det från himlen får,
Och att der sin gudstjenst hålla sedan,
Saligt rörd min stilla ande går.

"Skaldestycken," Band 6.

"Domkyrkan i Hernösand"

Frans Michael Franzén (1772-1847).

DOMKYRKAN. PILEN I TORNSPETSSEN

”Gyldene pil, som glänser så skön i spetsen af
tornet
Öfver vår vänliga stad, nu stolt af sitt värdiga
tempel!
Fjerran som blixten du ses, då du bådard den
kommande dagen
Förr, än dess purpur är stänkt på de väntande
bergen omkring dig.
Var oss en manande bild af det upp från jorden i
ljuset
Lyftade lifvet af Gud, som redan i tiden är evigt.

FORTS.

Hvad betyder det klot , som bär dig? Hvad annat
än Ordet,
Som jernfast grund bevarar den himmelska läran!
Men hvad ser jag? Du rör dig omkring på det
tryggande stödet,
Färdig att vända dig efter den vind, som blåser
för stunden.
Vare oss då din blick ett varnande tecken tillika,
Att, då vi fatte hvad sannt och skönt uppklarnar
med tiden,
Vi ej låte vår tro förvridas af stora för dagen
Rådande ord, som låna ett sken af sanning och
frihet,
Eftersagda en tid, men försvinnande såsom de
genljud, håll upprepar till håll af skott från fartyg.

"Skaldestycken," Band 6. "Pilen i Tornspetsen"
Frans Michael Franzén (1772-1847) .

DOMKYRKAN. I ANLEDNING AV DEN FÖRSTA
GUDSTJÄNSTEN I DEN NYA KYRKAN 1846

Det nya templets klockor ljuda
Och till dess öppna portar bjuda
Den skara, här så talrik går.
Hon skyndar dit, att första gången
Der se, vid bönen och vid sången,
”Hur helgedomen härlig står.”

Hvad i dess prydnad än må fela,
Djupt rör oss re`n det stora hela
Och lyfter upp till Gud vår själ.
Men bäst det sköna verk oss gläder,
Hvad sorgeståt här tyst inträder,
Högtidligt talande likväl!

FORTS.

Att menniskan, af jord är tagen,
Skall åter varda jord: den lagen
Är då det första ordet här.
Nej, hör förut en sång om lifvet,
Som blir den trogna själen gifvet
I tempel, som der ofvan är.

Hvad du begynt, o Gud, fullända!
Ack, värdes hit med orden sända
Din anda i hvar själ som tror!
Bygg din församling här och verka
Hos henne så, att man må märka
Hur i din kyrka sjelf du bor!

"Skaldestycken," Band 6.

"I anledning af den första Gudstjensten i den nya
Domkyrkan."

Frans Michael Franzén (1772-1847).

DOMKYRKAN PÅ 1890-TALET

”Och nu satt han vid sin moders sida i kyrkan, och han såg sig förundrad omkring, medan modern böjde sig framåt med psalmboken för sina ögon.

Det var ett stort rum.

Och det var krusiduller på väggarna och bågvalv, på vilka saker voro skrivna, och då han vände sig om, såg han orgelläktaren med dess ofantliga byggnadsverk av gyllene pipor.

Framme på altaret stod en bild, som föreställde Guds Rena Lamm; men den syntes Åke bekant.

Han ryckte sin moder i armen.

- Mamma! viskade han. Titta på brusen!”

”Åke och hans värld” (1924).

Bertil Malmberg (1889-1958).

DOMKYRKAN PÅ 1890-TALET

”Det brusade och dånade över hans huvud, många människor sjöngo, och Åke visste varken ut eller in.

Men ju mer han lyssnade till detta ovana buller, desto mer behag fann han däri. Det var ett sammansatt behag. Han kände sig på en gång sorgsen och lycklig. Han tyckte sig höjas och bäras av orgelbruset, och allting hade blivit så annorlunda; han var icke längre på jorden. Han hade kunnat skrika av förtjusning, men samtidigt ville han gråta, så klagande steg människo – sången under de sköna valven.”

”Äke och hans värld” (1924).
Bertil Malmberg (1889-1958).

LUTHERSKA BÖNHUSET

Uppfört 1877 för Evangeliska Fosterlands Stiftelsen, som i Härnösand börjat sin verksamhet 1874 under namnet bönhusföreningen bildad 1874 av skraddaren Carl Modig.

”Det blef en liten smal annons i tidningen: Om torsdag klockan 5 e.m. predikar på bönhuset härstädes predikant Örtengren. - Men den rörde ändå upp hela norrstan. Då ett par gummor träffades på gatan, frågade de i mun på hvarann: Vet du, att Örtengren predikar om torsdag? I stugorna kröp man ihop kring kaffe pannan. Man mindes hvilken väldig andas man han var och särskilt ett missionsmöte, då det knappt fanns ett öga torrt ... Och, och – rösterna föllo sakta – så han botar folk också rent lekamligen...”

”Undret” (1910).
Birger Sjödin (1887-1911).

TYSTA BEDJARNAS

Samfundets kapell byggdes 1892 och revs 1957. Verksamheten hade då upphört sedan en tid tillbaka.

”I Öbacka som i alla andra småstäder var det på 1800-talet, senare hälften vill säga, sen konventikel plakatet upphävts, fullt med små kapell.

Det var Elim och Betania och Betel och allt vad de hette. Och så var det Tysta Bedjarna. Det var, som namnet anger, tysta stillsamma människor, ringa varelser på planeten; med Sidenschaletter, om de voro kvinnor, gamla konstiga, höga hattar och skäggkrans under hakan, om de voro män.”

”Historier” (1926).

Ludvig Nordström (1882-1942).

Samfundet Tysta Bedjarna tillhörde den katolsk apostoliska kyrkan.

Kyrkan hade grundats i London av prästen Edvard Irving (1792-1834). Irving blev utesluten ur den skotska kyrkan för irrläror och bildade då ett eget samfund. Hans kyrka ville en återgång till den urkristna församlingen och därför använde den sig av benämningar som apostel, profet, herde, änglar, äldste, präster och diakoner.

12 apostlar utsågs för Europa av vilka den siste dog 1901.

1933 hade kyrkan i Sverige 400 medlemmar, bland dessa en grupp i Härnösand. Hit hade kyrkans lära spritts genom sjömän som kommit i kontakt med irvingianerna i slutet av 1800-talet.

Uppgifter hämtade ur "Härnösand genom seklerna" del 1 (1985).

I ord och bild av *Olof Olsson och Sven Wallin*.

STADSTRÄDGÅRDEN NUVARANDE STADSPARKEN.

"...i stadsträdgården föll det som ett osynligt stilla regn genom lönnkronorna, och doften lyfte från rabatterna.

Elias satt på en soffa i en boské.

Kyrkan låg tätt bredvid och tyngde på marken, och fönstren voro som de svarta pärmarna på en psalmbok."

"Undret" (1910).

Birger Sjödin (1887-1911).

STADSTRÄDGÅRDEN, BRUNNHUSET OCH "GRÖNA GÅNGEN."

Brunnhuset var beläget ett stycke öster om gamla biskopsgården.

"Gröna Gången" var en populär promenadled mellan Stadsträdgården och Brunnhuset.

"Nere i stadsträdgården, en underbar pärla, var det på vardagarna rätt så tomt. Någon främling syntes där eller någon åldrig kvinna, som satt på en soffa försjunken i tankar på en ännu äldre tid, då "Gröna gången" vid den nuvarande Brunnhusgatan var gångna tiders promenadplats med gungbräden och rosdoft och ljuvligt fågel – kvitter och då Brunnhuset skänkte åt brunns – gäster, som inte hade råd att företaga dyrbara badresor, högt värderat hälsovatten, som ingenting kostade."

"Minnen från det gamla Härnösand"

Häfte I-III.

J. Axel Carlsson Carlbo (1867-1938).

BRUNNHUSET, HÄLSOBRUNNEN

”Härnösand fick sin förste läkare med universitetsexamen år 1744. Det var dr Nils Gissler som därmed blev landets förste läkare norr om Gävle. Han var länets son född i Torps socken i Medelpad år 1715. Gissler hade under sin Uppsalatid blivit Linnés vän; han blev även medlem av Vetenskapsakademin. Sin tjänst förenade han med ett lektorat i logik och fysik vid gymnasiet...

Nils Gissler var den som tog initiativet till att öppna ett brunnshus år 1764. Han fann en hälsobringande källa på den tomt där nu Västernorrlands Allehanda har sitt tidningshus. Namnet Brunnhusgatan får därigenom sin naturliga förklaring.

Vissa år frekventerades hälsobrunnen av in emot 100-talet gäster. Här firades också årligen de kungliga födelsedagarna, främst Gustavs-dagen den 6 juni. Morgonen började arla vid pass klockan 6 med bön och kanonsalut. Eftermiddagen och aftonen ägnades åt musik, dans och diverse förlustelser allt under det att de kungliga skålarne utväxlades”

”Härnösands Lazarett och Kurhus
”Yngve Näslund (1917 09 03).

GAMLA BISKOPSGÅRDEN I HÄRNÖSAND ,
Var belägen på nuvarande biskopsgårdens tomt
strax intill Nybrogatan. Gården revs 1901 och
flyttades till Grönbacken vid Brunnhusgatan, där
den tog form av två fastigheter.

BISKOP MARTIN JOHANSSON VILKEN
EFTERTRÄDDE LARS LANDGREN

”Så kommo patron Lack och Tomas neråt
biskopsgården, och just som de passerade, kom
biskopen ut ur grinden. Han var liten och alldeles
renrakad, med en böjd näsa, och såg så sträng
ut, att det blev alldeles dödstyst i Tomas bara
han såg på honom. Han hade en stor vårta på
kinden, bredvid munnen, och så fort Tomas såg
den, hörde han en röst ur tystnaden i sitt inre,
som sade långsamt och allvarligt, alldeles som
kyrkklockorna, då det ringde till aftonsång ur det
svarta vintermörkret:

- Köp sanningen och sälj henne icke mera! Köp -
sanningen – och – sälj - henne - icke - mera!
Ty över det bibelspråket talade biskopen i bön-
salens kateder, var gång skolan slutade.”

”Tomas Lack och hans familj” (1930).
Ludvig Nordström (1882-1942).

BISKOPSGÅRDEN, SÄBRÅ

”Under F. M. Franzéns sista sjukdom lät han i en säng på höjda medar vagga sig för att därigenom döva sina plågor. Hans yngsta dotter Charlotte uppfyllde vanligen detta åliggande.”

”F. M. Franzén”

Minnesteckning av C. D. Af Wirsén

”Ligg nu stilla, Gubbe grå,
Barn ånyo vorden.
Icke stör dig i din vrå
Någon fläkt från Norden.
Vaggan går sin jemna gång
Somna sött vid Daddas sång,
Bry dig ej om orden.

Hör likväl ett ord till tröst,
Då du vaknad qvider:
Allas moder vid sitt bröst
Söfver dig omsider;
Och en Fader väcker dig
För att ta dig upp till sig,
Om du tåligt lider.

”Skaldestycken”, Band 6. ”Gubbens vaggvisa”.
Frans Michael Franzén (1772-1847).

FRANZÉNS KULLE, SÄBRÅ

F. M. Franzéns yngsta dotter, Charlotte, ledde sin far så länge han orkade gå till den plats som i dag kallas Franzéns kulle. Här satt den gamle skalden med sin dotter bland trädens skuggor och mediterade till bruset av Helgumsån och fåglarnas sång.

”Hvad du var skön, då du min ungdom smekte,
Natur, och hvad jag då var säll!
Som barnet med sin mor, med dig jag lekte
Så mången sommarqväll.

Vid äldre år jag fann en lärarinna
I dig, så sträng och allvarsam.
Dock blef jag tjust att allt så sinnrikt finna
Hvad jag hos dig förnam...”

F. M. Franzén. Minnesteckning av
C. D. af Wirsen.

”Till naturen” Dikt med fyra verser.
Valda diktv. vers 1 och 2.

Frans Michael Franzén. (1772-1847).

FRANZÉNS KULLE, SÄBRÅ

”Mången afton, mången natt
Ytterst på en häll han satt,
Och med hufvudet på handen,
Blickade åt himlaranden.
Hänryckt såg han sky på sky
Der i ljusets purpur flyta, ...”

”Skaldestycken” Band 1 ”De tre bröderna”
Första delen av första versen

OBS: Båda dessa dikter är skrivna före
Härnösandstiden.

Diktv. innehåll passar dock bra.

C. M - K.

”Nu över skogens bryn en gyllne båge syns;
och medan mer och mer den rundar sig och
stiger,
allt i högtidlig väntan tiger.
Men snart af lundens chor en symphoni
begyns...”

”Skaldestycken” Band 1 (1924).

”Modren och sonen” Valda delar ur diktv.

Frans Michael Franzén (1772-1847).

ÄR STADEN MYCKET STOR?

”Om vintermornarna, när han stod halvklädd vid fönstret och såg skorstenarna ryka, hundra, flera hundra på en gång och på samma sätt, frågade han sin mor. Hvem bor där? Och hvem bor där?

- Jo, där bor en rik herre! Svarade modern.

Och där bor en rådman, och där bor rektorn, och där bor biskopen! När du blir stor, får du gå ut i stan! Då får du se alltsammans.

- Är stan mycket stor? frågade han.

- Ja, för en liten gosse är den mycket stor! svarade modern. Men för oss stora, är den ganska liten.

- Har mamma varit i andra städer också?

- Ja, svarade modern i många andra städer.

- Hvar då?

- I Stockholm, sade modern.

- Pappa också?

- Ja, pappa också.

- Är det vackert där?

- Ja sade modern mycket, mycket vackert.

- Finns det biskop där också?...”

”Lumpsamlaren” (1910).

Ludvig Nordström (1882-1942).

HUR SÄBRÅ FICK SITT NAMN

”Vid Hornsunda bro byggd på stolpar och kar över det sund, som i våra dagar står torrt, lågo vid Korsmässotiden många underliga farkoster från söder och norr. Ortens folk erlade då skinnskatt till konungens fogde och det kommersades tappert, dels på bron och dels vid de många sjöbodar, som voro anlagda bredvid och vid ändarna av bron.

De långa raderna av sjöbodar, som stodo uppradade som en flock grå får på Säbråsidan, anses hava gett namnet Säbrå medelst följande övergångsformer: Sjöborad (nämns i allra äldsta Uppsalahandlingar) Säborad, Säbro och Säbrå.”

”Från Ådal och Nordlandskust” En efterskörd samlad och utgiven av Maria Rieck - Müller (1916).Pelle Molin (1864-1896).

”Härnösand från fordom en känd bytes- och handelsplats för Norrlands invånare har ibland benämnts Hornsanda bro, Hornsandabru, Hornesund och Hornesandh. Enligt Bucht, Härnösands historia del 1 finns inget belägg för att dessa benämningar har anträffats i äldre urkunder. ”De har kanske helt enkelt uppkommit genom felläsning av namnet”.

GAMLA KYRKOGRÅRDEN
DE MÅNGA VILKA VILAR DÄR

”Mäktig och stämmande till andakt var själva ingången med sin inskrift: Tänk på döden! Därinne vilade stora och små i dubbel mening...
...Därinne hälsades en gång biskop Franzén av sin yngre skaldebroder Runeberg, som en midsommarnatt år 1851 kommit till staden sjöledes för att hylla sin landsman...”

”Minnen från det gamla Härnösand” (1870-talet).
Del I-III
J. Axel Carlsson Carlbo (1867- 1938).

FRANZÉNS ÖNSKAN

”När jag till slut mitt hufvud lägger neder,
Så ta emot det i din famn,
Och växa låt, der man en bädd mig reder,
Ett träd, som bär mitt namn”

”F. M. Franzén”

Minnesteckning av C. D. af Wirsen.
Dikten ”Till naturen” Vers 4

Frans Michael Franzén (1772-1847).

Biskop F. M. Franzén som bodde både i Härnösands biskopsgård och på biskops-sätet i Säbrå, avled den 14 augusti 1847 i Säbrå biskopsgård (nu kyrkoherdebostad) i hörnrummet mot nordväst i byggnadens övre våning.

Hans tredje maka Christina Elisabeth Arvidsson född 1783 överlevde honom med 9 år.

VID BISKOP FRANZÉNS GRAV

”Det gifs en skatt, som ingen tid förskingrar
Som går från slägt till slägt. Dess arfsdel växer,
Lik trädet, som med vidgad gren sig lyfter,
Mer rik hvar år på blommor och på frukter.
Det är den skatt, som heligt minne gömmer
Af andens välde i ett menskobröst, ...”

”Nya sånger från Norrland.” (1864?).

”Vid biskop Franzéns graf.” De 6 första raderna.

Anders Abraham Grafström (1790-1870).

Svärson till biskop F. M. Franzén

GRAFSKRIFT

AV ELIAS SEHLSTEDT TILLÄGNAD EN AVLIDEN VÄN

”Sof i ro, du gamla sångar - hjerta!
Tiden med dess mångbesjungna smärta
Skall ej tränga inom grafvens frid.
Ej du saknar lifvets snabba stunder:
Ack! du har så trefligt här inunder,
Knuffas ej af en orolig tid...
...Ack! när hjärtat brustit, och vårt öga
Flammat ut och släckts, då görs så föga,
Huru stoftet döms, som hädansof.
Fritt må verlden om vårt värde tvista!
Sargar ilskan minnet vid vår kista,
Grafvens folk är döfstumt gudskelof
”Elias Sehlstedts sånger och visor i urval af

Carl Snoilsky”(1893) Grafskrift vers 1 och 5 (5 v).
Elias Sehlstedt (1808-1874). Vid utskrift ändra textstorlek
DE KÄNDA OCH OKÄNDAS VILOSTAD

”Vilka minnen från denna de kändas och okändas vilostad! Där hamnade de många av sjömansståndet efter ett oroligt kringflackande liv på de mest olika världshav. Dit samlades än fler ur landkrabbornas led. Dit längtade mången, om han och utandades sin sista suck annorstädes i landet.

Ljum spelade sommarvinden, då vi vandrade in genom stegporten i anhörigas sällskap. Där lärde vi känna en mängd människor, nu blott en mängd namn, namn på goda och onda, på rättfärdiga och orättfärdiga. Stillheten avbröts av fågelkvitter i träden eller av en ånbåtsvisslans ljud nere på Södra sundet. Ett åkdon körde förbi på vägen, och körsvennen hojtade åt hästen. Så hördes återigen bara fågelkvitter. Allt manade till ro och andakt.”

”Minnen från det gamla Härnösand” Del I-III.
J. Axel Carlsson Carlbo (1867-1938).

GYMNASISTEN EN MAN I STATEN

”Ty en gymnasist är redan en man i staten och första knoppen till hvilken hög ämbetsman som helst”

”Tomas Lack” (1912).
Ludvig Nordström (1882-1942).

GYMNASISTENS KÄNNETECKEN

”...Först och främst fick han nu bära gymnasistmössan med Apollons lyra, som berättigade honom att sittande svara på lärarens frågor. Han behövde inte resa sig längre som i småklasserna. Det var alltså ett tecken på att han nu upphört att vara barn, ytterligare betonat av att lärarna inte längre fingo tukta med hugg och slag. Han var fri och levde under självansvar...”

”Tomas Lack och hans familj” (1930).
Ludvig Nordström (1882-1942).

SEMINARIESKOLAN I SÄBRÅ VID 1890-TALETS BÖRJAN

”Redan innan jag hade fyllt sex år började jag min skolgång i seminarieskolan bredvid Säbrå prästgård. Läroanstalten låg inte precis näst - gårds utan en fjärdingsväg hemifrån. Under de första höstmånaderna var den dagliga halvmils - promenaden enbart angenäm, men det blev värre då norrlandsvintern kom med hård kyla, väldiga snömassor och tidigt fallande mörker. ...

...Matsäcken, som i regel bestod av en flaska mjölk, en pannkaksbit och ett ägg, ifall hönsen var i värptagen, hann då bli stenfrusen på vägen och det gällde att hinna först till skolan och tränga sig fram till kaminen i skolsalen för att tina upp den. Det var lättare sagt än gjort, eftersom alla satt i samma klassrum och det fanns inte mindre än sextiofem elever. Ofta fick man därför äta matsäcken i fruset tillstånd och finna sig i att isflingorna knastrade mellan tuggverktygen.”

”Från pottskåp till praktmöbel”
En antikhandlares minnen (1955).

Nils Magnus Åmell (1885-1968).

ANTIHANDLARE NILS MAGNUS ÅMELLS FÖRSTA
AUKTIONS FÖRVÄRV UTANFÖR ORGELTRAMPARE
HESSLINGS STUGA I SÄBRÅ

”Mitt livs första förvärv utgjordes av en gustaviansk kommod (pottskåp) och den inköptes för sparade slantar. Jag var då fjorton år gammal och gick och läste.

På hemväg från prästbesöket en höstdag fick jag se en stor folksamling utanför orgeltrampare Hesslings stuga. Där hölls auktion efter orgeltramparen som varit välkänd och omtalad i hela socknen, ...

...Det bars fram en gustaviansk kommod, en sällsynt vacker liten möbel på spröda ben och utsmyckad med rosetter och pärlstavar. På baksidan stod två bokstäver målade, M. F. Jag hov oförskräckt upp min målbrottsstämman men behövde inte överanstränga rösten. Jag fick kommoden för tjugofem öre. Knappt ett enda föremål betalades med mer än en eller två kronor. Först långt efteråt förstod jag att de två initialerna betydde Michael Franzén.

Biskopsgården, där den berömde skalden hade bott. Låg nämligen alldeles i närheten.”

”Från pottskåp till praktmöbel.” En antikhandlares minnen (1955).

Nils Magnus Åmell (1885-1968).

BISKOPSSKOGEN OCH BENSTAMPEN

”Vägen hem gick även denna gång, liksom under skoltiden, genom Biskopsskogen och den var mörk och dyster med sina väldiga träd, genom vilkas kronor knappt en enda solstråle förmådde tränga ner. Mera än för skogen bävade jag dock för den vid vägen belägna ”benstampen” en apparat som drevs med stort vattenhjul och som tillverkade benmjöl. Den var flitigt igång om vårarna, då vattentillgången i bäckarna var särskilt riklig. Själv hjälpte jag flera vårar min morfar med att framställa denna produkt. Under året samlade man benen i en säck eller kanske det blev två, och när våren kom sattes ben - stampen i rörelse...”

”Från pottskåp till praktmöbel” En antikhandlares minnen (1955)

Nils Magnus Åmell (1885-1968).

SKOLSTADEN HÄRNÖSAND

”Det är morgon. Skolorna är ännu igång, fastän det lider mot slutet av terminen. Gatstenarna klappa under steg, skolpojkar äro i brådslande takt på väg till sitt läroverk. Över stora ingångsdörren lyser en inskrift emot dem: I ditt ljus se vi ljus. Skolpojkskhumorn har ändrat om uttalet, så att det heter : Idittljus Seviljus. Det klingar som namnet på en förnäm romare.”

”Ringar på vattnet”(1933).
Gustava Svanström (1874-1935).

SKOLSTADEN HÄRNÖSAND. FLICKSKOLEBACKEN

”Steg sjunga mot gatstenarna igen. Det är seminarister på väg till seminariet, flertalet bastanta landspojkar. Och navigatörer på väg till navigationsskolan uppe på höjden. Med lättare steg, i mera ojämna takt komma skolflickorna på väg till sin lärdomsanstalt. Aldern och flätorna varierar mellan 10 och 17 år. ...

...Den ena raden efter den andra går uppför flickskolbacken. ...”

”Ringar på vattnet”(1933).
Gustava Svanström (1874-1935).

FLICKSKOLEBACKEN

”... på kvällen åkte han sparkstötting i flickskolbacken

Det kostade tjugofem öre denna afton, och för pengarna skulle man köpa en undervattensbåt...

...

...Det vimlade av kälkar, stora och små, av sparkstöttingar och flakslädar, som voro så tunga, att det fordrades hästkrafter till att draga upp dem; och i en driva kokade man glögg. Och man skrek och hojtade och ropade ”se upp” och det visslade under hundra medar. Det var herrar och fröknar och pojkar och flickor, och på bägge sidor om backen stodo rader av marschaller ...”

”Åke och hans värld” (1924).

Bertil Malmberg (1889-1958).

F.D. GYMNASTIKHUSET NYGATAN 14
DOMKAPITLET

GYMNASISTBAL PÅ 1890-TALET.

”Gymnastiksalen strålade som ett bloss långt in på natten, och musiken ljöd taktfast genom ett och annat fönster, som stundom öppnades, hvarvid ånga strömmade som ur ett badhus...

...

...Hvilken syn för unga ögon! Hvilken fest och glans! Hvita klänningar med blåa sidenband bildade den kompakta fond, mot hvilken några röda klänningar och några blåa klänningar aftecknade sig.

Och håret hängde i alla kulörer ner från damernas hufvun, där var spanskt svart och det blondaste blonda, där var brunt och cendré, och hur det än var, vackert var det, alltsammans.”

”Tomas Lack” (1912).

Ludvig Nordström (1882-1942).

År 1843 togs det nyuppförda gymnastikhuset i bruk det var då placerat vid Nybrogatan.

LANDGRENSKOLAN
UPPFÖRT SOM HÖGRE ALLMÄNT LÄROVERK 1882.

"Däruppe på krönet låg skolan tyst och hvit. I dag var det hans studentdag.

Människor syntes längst ner i backarna, och när de kommo närmare, såg man att de buro blommor i händerna.

Han stod i öfversta korridoren lutad mot räcket. Det sorlade mellan de grå väggarna, och ibland höjde sig rosendoften upp mot honom.

"Undret" (1910).
Birger Sjödin (1887-1911).

Stadens i turordning femte gymnasiebyggnad
Brunnhusgatan 18-22.

”STORSKOLAN” OCH FÖRÄLDRARS STOLTHET

”Faktor Törners dotter åkte tåg till ”storskolan” varje dag. Så kallades den kommunala mellanskolan några mil längre nedåt älven. Med hemlig glädje och stolthet såg föräldrarna sin dotter sitta med tyska grammatiken uppslagen och mumla obegripliga ord och formler: Danken, dienen, drohen, folgen, gelfen, glauben, gleichen. Dessa egendomliga ord vidgade deras värld. Lyckliga hörde de hennes avskedsord på mornarna:
- Good bye my old parents! Så pass många engelska sjömän hade lastat pitprops nere vid djuphamn, att faktorTörner förstod den meningen Att få heta gamla föräldrar på engelska kändes inte alls så försmädligt, som det skulle varit att få det slängt i halsen på svenska. Ja, den flickan kunde erövra världen. Men det räckte, om hon fick plats på skogsbolagets kontor. Vår dotter sitter som utrikeskorrespondent på bolagets kontor. De prövade ofta den meningen för sig själva.”

”Den ömtåliga gåvan” (1958).

Maj Olsen (1914-1987).

ELEMENTARLÄROVERKET OCH FLICKSKOLAN

”Det fanns i detta lilla Öbacka, som i alla andra smärre svenska städer på den tiden, två sammanstrålningspunkter för samhällets uppväxande ungdom, en för den manliga, en för den kvinnliga. Det var naturligtvis: elementarläroverket för pojkarna, flickskolan för flickorna. Det, som då bör märkas, är, att båda dessa institutioner tjänstgjorde, kan man gott säga, som sociala prismor, vilka gävo samhällets sociala spektrum, på vilket något så rasande viktigt som den sociala hierarkien kunde tydligt och klart avläsas.”

”Historier” (1926).

Ludvig Nordström (1882-1942).

HÄRNÖSAND, DE MÅNGA SKOLORNAS STAD

”Härnösand är de många skolornas stad. Där fanns vid sekelskiftet förutom läroverket samt stadens folkskolor och aftonskola, folkskollärare- och småskolläraryrkesseminarium, ett tekniskt läroverk, navigationsskola och ett 8-klassigt flickläroverk, ävensom en dövstumskola. Staden rymde alltså en myckenhet av lärare, varav många voro i besittning av stor lärdom. De gävo också sin prägel åt stadens kulturliv”

”Karten mognar” (1948).
Georg Bergfors (1882-1975) .

SKOLSTADEN HÄRNÖSAND

”I denna utpräglade skolstadsatmosfär strävade den ena skolpojksgenerationen efter den andra genom sina studieår fram till studentexamen. Allt gick som en uppdragen klocka, på vars urtavla timvisaren sakta skred från siffra till siffra.”

”Karten mognar” (1948).
Georg Bergfors (1882-1975).

"BATTINGAR", "FÅRBOGAR" OCH "BRINGOR"

"...Överallt lade man märke till skolpojknas svarta sidenmössor med de latinska siffrorna inom lagerkvistar, gymnasistmössorna av blå sammet med lyran innanför samma emblem och seminaristmössorna med deras kårmarke. Folkskolpojken och stadens ligister betraktade dessa mössor såsom något slags överklass – tecken, varför deras bärare ofta utsattes för glåpord, ibland även för handgripligheter. Läroverkspojken kallades "batteringar," De manliga seminaristerna gingo under namnet "fårbogor," de kvinnliga hette "bringor." Men mellan dessa elevgrupper förekom inte osämja eller översitteri i någon form. Tvärtom rådde ett kordialt samarbete i vissa föreningar där både gymnasister och seminarister medverkade."

"Karten mognar" (1948).
Georg Bergfors (1882-1975).

KÄLKMOTION I STADSBACKEN

”Det var inte ovanligt om vintrarna att se skollärarna sjelfva. Äfvensom andra af stadens embets- och tjenstegubbar, ända från landshöfdingen, taga sig en kälkmotion på middagarna i den så kallade Stadsbacken, der mången kullerbytta vände upp och ned på magistrar, landssekreterare, rådmän, läkare och kanslister under mycken munterhet och gamman...”

”Elias Sehlstedts sånger och visor i urval af Carl Snoilsky (1893).

”Ett stycke minne från skolan och gymnasium i Hernösand”

Elias Sehlstedt (1808-1874).

STENHAMMARSBACKARNA, ÄNGSBACKARNA

”Tidigt om förvårsmornarna, då det smält föregående dag och frusit under natten, så att ängsbackarna runt stan i den tidiga morgonsolen lågo med ishård, tjock bländvit skare, då voro stans unga herrskap, med patron Lack och Mia Mandelin i spetsen, ute och åkte långkälke, och största kälken i stan var naturligtvis patron Lacks ”Lång-Lisa”, som rymde tio personer bakom varandra, och när kälkarna susade nerför Stenhammarsbackarna och stan låg blåfrostig och vitpuddrad, glänsande och blixtrande i mars- eller aprilsolen, då skreko alla av överjordisk glädje, det var, som om man ilat genom själva världsrymden, på en lyckofärd utan slut, ...”

”Planeten Markattan” (1937).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

SKOLSTADEN OCH SJÖSTADEN SKOLUNGDOMENS INACKORDERING

”Flertalet av skolungdomen inifrån landet och uppifrån Ådalarna voro inackorderade hos sjömansfamiljer. Dels var det änkor som voro hänvisade till detta för sitt uppehälle, och dels var det styrmans- och sjökaptensfruar, som väl också behövde förtjänsten men som tillika ville ha någonting att ägna sig åt medan maken färdades ute på de osäkra haven.

I rummen hängde tavlor av skepp och hamnstäder, där fanns lackerade skrin från Kina och Japan och stora ljusröda snäckor från Söderhavsöarna. Och så kom det då och då ett brev som inackorderingsfrun läste högt för oss ungdomar, brev som något korthugget berättade om stormiga resor och hamnar kanske ända därnere i sagolandet Indien.”

”Ringar på vattnet” (1933).
Gustava Svanström (1874-1935).

SKOLUNGDOMENS INACKORDERING I STADEN

”...En och annan skolpojke trivdes gott, där han satt lutad över läxboken bakom det pelargonieprydda fönsterbrädet i lillkammaren i någon av Norrstadens små stugor. Och än flera voro väl de gymnasister, som i dess skuggiga gränder dristade sig till att hålla en flicka om livet och kanske också snåla sig till en kyss. Läroverkspojkar från landsorten voro utplanterade överallt i staden, i tjänstemannafamiljer, hos hantverkare och framför allt hos de många tanter, som bedrev inackordering som enda försörjning eller änkepension.”

”Karten mognar” (1948).
Georg Bergfors (1882-1975).

KIÖRNINGSKOLAN F. D. DÖVSTUMSKOLAN

”Hennes utvalde var dövlärare Oskar Johansson, frånskild och hela sexton år äldre än hon själv. Oskars enda barn, en nioårig son, medföljde i det nya äktenskapet. Samtidigt anställdes en jungfru som skulle underlätta arbetet för den nya frun i lärdomsstaden, och därigenom fick hemmans – ägaredottern från den lilla byn i Lappland borgerlig status. Adressen var Sundsgatan 6 vid Södra vägen, en till dövstumskolan hörande tjänstebostad.”

Kommentar:

Dövstumskolans tjänstebostad på Sundsgatan 6 vid Södra vägen var Bo Setterlinds mor”Gustens” adress under äktenskapet med Oskar Johansson dövlärare och skribent på Härnösandsposten. Här kom även modern att bo en tid efter det att hon blivit änka. För försörjningen tog hon emot inackorderingar. En av dem var den man hon kom att trolova sig med, Bo Setterlinds far ingenjör A. Setterlind.

”Från dörr till dörr.” (1985).

Bo Setterlind (1923-1991).

HOS DOKTOR MATHIAS STEUCHIUS PÅ
SÄBRÅBOLET

Utsikten från Säbrå prästgård

”Doktor Mathias och fru Anna Tersesa sutto närmast bordet med ryggen vänd åt den förhängda bokhyllan. De sågo ned över landskapet efter någon ingivelse, över vinterlandskapet, som låg framför dem likt ett i tvärknä urholkat tråg med den knävikna sjön som botten, spridda odlingstäppor som sidor och kantat allt omkring med svarta granskogsbälten med gula ärtmjölsfläckar här och där från dalande sol...”

”Den Stora Vreden” (1906).
Olof Högberg” (1855-1932).

LÖVUDDEN, MÄSTER SARAS SÄTERI

”...så utskiftade Mäster – Abraham åt sin ögonsten det rika mödernet och gav henne dessutom en säterigård, belägen på en skön udde i Härnösundet. Dit flyttade hon och blev där landsmodern ”Mäster-Sara på Udden”, ett sägennamn, som gått till eftervärlden.”

”Den Stora Vreden”(1906).
Olof Högberg (1855-1932).

LÖVUDDENS STENBROTT PÅ 1880-TALET BISKOP LARS LANDGREN HJÄLPER TILL

”En gammal Härnösandsbo berättar om en namngiven person, som någon gång på 1880-talet som tjugoåring hade varit sysselsatt med att forsla sten från ett stenbrott vid Lövudden utanför Härnösand. Just då kom Biskop Lars Landgren promenerande längs södra landsvägen. Då han såg att stenarna voro tunga och att karlen inte hade någon hjälp, gick han dit och högg i själv.

Väldigt stark var han ännu i sin ålders dag. Stenarna åkte på så lätt. Fastän jag bara låtsades hjälpa till, förklarade den unge arbetaren efteråt.

Var han sålunda imponerad av den gamle biskopens armstyrka så greps han ännu mera av de enkla ord, varmed Landgren tog avsked: Varhelst du går fram och ser att din hand behövs, så räck den! Det ordet följde den unge mannen sedan genom livet, såsom en av hans söner, nu präst i vårt stift har berättat”

”Lars Landgren”

-prost i Delsbo, biskop i Härnösand (utg. år 1997)
Bror Jonsson

”STORA GULHUSET”

Författaren Ludvig Nordströms barndomshem
Senare även författaren Clas Engströms
barndoms- hem. Huset är i dag rivet och ersatt av
ett tegelhus.

”Högt uppe på backarna över stan, där råmade
biskopens och lektorernas och konsistorie -
notariens och grosshandlarnas och hantverks-
mästarnas kor och bräckte fiskarskapets getter,
och därifrån såg man till världens ände över
Norrlands alla blånande bankbokförda timmer-
berg. Där susade gräset, och där bodde ingen
Ty högst i stan bodde Nicklarna sen trehundra år,
och högre än de vågade ingen tänka.
Där byggde nu patron Lack ett hus, som syntes
över hela nejden, över fjärdar och sund, långt
upp i älven.”

”Planeten Markattan” (1937).
Ludvig Nordström (1882-1942).

OMGIVNINGARNA KRING "STORA GULHUSET"

"Ty mitt i allt detta hade något hänt uppe i stora gulhuset högst på kullen ovan stan. Först och främst började där nu bli gata med hus och trädgårdar och vattenbrunnar och potatisland, och på patron Lacks gård blommade redan en hägg mitt på gården, så vit och doftande som Mia Mandelin, då hon stod brud."

"Planeten Markattan" (1937).
Ludvig Nordström (1882-1942).

UTSIKTEN FRÅN B. MALMBERGS BARNDOMSHEM
"Träpalatset" innefattade även kamrer
Nordströms hus "Stora Gulhuset" och till det
huset hörande trädgård.

"...Åke satt alltjämt och såg ut genom fönstret,
och han följde med blicken kamrer Nordströms
drängar och jungfrur, där de gingo och satte
potatis.

Ljuset spelade i vecken av deras grova kläder
och omgav dem med en smal guldrand.

Medan Åke satt på detta sätt, var det plötsligt
något, som föll honom in, han vände ännu en
gång upp ansiktet mot fadern.

Pappa sa han. Är de stora landena större än
Nordströms potatisland?..."

"Åke och hans värld" (1924).

Bertil Malmberg (1889-1958).

GOSSEN LUDVIG NORDSTRÖM

”Vid den tiden han skildrar, (L. N.) var han själv en liten gosse som sprang och lekte om vårkvällarna på Norra Kyrkogatans kullerstenar, bland de gamla familjehusen som funnos där, Nordströmska gården och Alkvistska gården o. s.v. Han brukade vara klädd i en liten brun sammetsrock med dito mössa, en kostym som var mycket klädsam för den rosigt bruna hyn, de mörka ögonen och det mörka håret. Han var en liten sydländsk vacker gosse som inte alls vanprydde den av havsfläktar omsusade ”Norrstan” i Öbacka.”

”Ringar på vattnet” (1933).
Gustava Svanström (1874-1935).

I DRÖMMEN ÄR DET ALLTID VÅR

Ludvig Nordström drömmer sig tillbaka till sitt barndomsland.

”Nu är det märkliga, att då jag kastar loss och låter mig glida tillbaka till barndomen, så ser jag himlen fyllas av dessa stora, hvita fåglar. Och det är alltid vår. En evig vår finns alltså någonstans inom mig; där himlen aldrig förändra, där trädens knoppar aldrig brista ut, där vinden spelar helt stilla, där styfmorsblommorna vagga i gräset, och där de stora hvita fåglarna alltjämt hänga i solskenet öfver den lilla staden i den svarta bärgkitteln.”

”Lumpsamlaren” (1910).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

TOTALISTEN LUDVIG NORDSTRÖM

”Ludvig Nordström växte inte upp i ett sjömanshem, men han tyckte ändå hela jorden var honom bekant innan han lämnade barndomen. Han skriver ”Jag levde överallt, i alla länder, på alla hav. Jag hade sett alla slags fartyg, alla slags städer och hört alla slags tungomål. Hur skulle jag kunna bli annat än totalist”

”Ringar på vattnet”(1933).
Gustava Svanström (1874-1935).

”TRÄPALATSET”

Författaren Bertil Malmbergs barndomshem
på Norra Kyrkogatans krön.

”Då de två barnen kommit ut ur det stora huset, i vilket Åke bodde, var det, som befunne de sig mitt inne i en förtrollad trädgård. Gatan låg vit och ändlös framför dem med snörräta trottoarer innanför höga drivor, så mjuka och läckra som hade de varit gjorda av vispad grädde. Taken voro fulla av snö, och bakom gröna och röda spjältak höjde träden sina luftiga bördor mot en molnfri himmel. Men över alla ting vilade en dager av skärt och blått, och medan fönstren på den ena sidan av gatan voro blinda och tomma, speglade de på den andra sidan den tidiga solnedgången.”

”Åke och hans värld” (1924).
Bertil Malmberg (1889-1958).

SVARTA NORET.TORPAREN MICKEL STUGA
VID ÅNGERMANÄLVENS NORRA UTLOPP

”Högt uppe i den solsidiga stenbacken,
mot kalhuggen skogsglänta tvärs öfver
åsen, syntes öfver vida fjärden som en
annan fyrbåk Mickels stuga, liten, arm
och grå mot blåa himmeln, knäböjande
med sitt ansatsskjul mellan granarna,
som stodo spetsgård vid rishagen, och
anropande Herrens misskund med den
smala kornhässjans höga spiror, som
ett par uppsträckta magra armar”

”Den Stora Vreden”(1906).
Olof Högberg (1855-1932).

FÖRFATTARMÖTE

Den åldrande författaren Olof Högberg läser högt ur
”Den Stora Vreden” för författaren Ludvig Nordström
vid ett möte dem emellan på Långgatan 13 nuvarande
Fiskargatan där Olof Högberg brukade bo vid sina
besök i Härnösand.

”Timme gick efter timme. Den åldrande
mannen /-/ växte ut till ett nordpolsnattens ande-
väsen, diktens alla skuggor och fantasifigurer
fyllde osynligt det iskalla rummet,
världen försvann, tiden försvann, vi försvunno.
Norrlands ande talade ur natten.
Jag såg, jag hörde Gråe Jägaren själv”

Ludvig Nordström

”Vreden” Olof Högberg och hans Norrlandsepos
(1976). ”Nordström L. 1938:13”
Ingeborg Nordin Hennel (född 1934).

RÅDHUSET
PÅ BESÖK HOS BORGMÄSTARE NICKEL.

”Så kommo far och son upp på rådstun.
Det var vid sextiden på aftonen, och solen stod i väster över bergen. Det var stilla och fridfullt, och människorna hade dragit sig ner till kajen, där de promenerade i grupper och sågo på sol - nedgången, så att gatorna som lågo i skugga, voro tomma.

Borgmästarens ämbetsrum i rådstun låg med fönster åt öster och norr, så där var ingen sol, men genom norrfönstret såg man en vitrappad fasad, mellan rådstuparkens trädkronor, och den sken bländande i solnedgången.

Patron Lack gick först ensam, och Tomas hörde honom och borgmästaren prata, ungefär som man hör två röster eka långt borta i en tom stenkorrridor. Så kom fadern och hämtade honom.

Borgmästaren satt vid sitt ämbetsbord, och när Tomas fördes fram av fadern, reste han sig, kom runt bordet, tog Tomas med sig fram till norr - fönstret, där det föll in mer ljus och sade:
- kom, får jag se på dig, gosse! ...”

”Tomas Lack och hans familj” (1930).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

STADEN HÄRNÖSAND
DOFTEN AV HELIOTROP VÄCKER MINNEN.

BARNDOMSMINNEN FRÅN 1860-OCH 1870-TALET

”Doften av en heliotrop nådde mig en dag, och plötsligt var det som om en ridå dragits åt sidan och jag åter befunnit mig i min barndoms och ungdoms stad Härnösand. Och det är mycket, mycket länge sedan. I min mors vackra fönsterträdgård blommade ständigt tycktes det mig nu heliotropen. Och var man än steg in i den lilla staden, nog slog den doften emot en.”

”Från Ådalar och Fjäll” Härnösands stifts
årsbok, 1939, Minnen från gamla Härnösand
Elise Söderlund

ÖSTANBÄCKEN: ÖSTANBÄCKSGATAN 21
VATTENPRÅMSKEPPARENS BOSTAD.

Vattenprämen var en gammal heldäckad,
grovtimrad, svarttjärad farkost, som gick ut
med färskvatten till fartygen på redden.

”Det fanns på den tiden, och finns väl ännu
alltjämt, en gata i Öbacka, som heter Östan-
bäcken, där det vid denna tid bodde diverse
hantverkare: Snickare, målare, bleckslagare,
skomakare för att inte tala om postiljoner,
vedhandlare, skutskeppare, stadsarbetare och
sjöfolk. Det var ingen vidare lång gata, och den
gick i en långsam sväng. Husen voro gamla och
nästan allesammans rödmålade, somliga med
gård, trädgårdstäppa, ett par syrener och en
brunn, andra med hög trätrappa från gatan. Det
var en fattig stadsdel, dit man sällan eller aldrig
kom från andra stadsdelar och som man knappt
kände till i resten av stan. Den låg alldeles
nedanför kyrkan, vars vita torn reste sig alldeles
som ur de röda kåkarnas svartlupna tegeltak;
och från själva kyrkbacken med dess susande
popplar gick en brant backe ner till denna gata.

Forts.

Just i själva hörnet mellan Kyrkbacksgränd och Östanbäcksgatan låg en röd gård; ett envåningshus med rött plank och svartjärad träport, och för fönstren voro rullgardiner alltid nerdragna, och de voro blå med vita slott.

Dit var det Tomas brukade få gå. Och där brukade han få lämna ett kuvert. Utan utanskrift.

Utan nånting. Han skulle bara säga:

- Det är från patron Lack.”

”Planeten Markattan” (1937).

Ludvig Nordström (1882-1942).

OBS: Stavning, någonting skrivs nånting.

ÄNKEFRU SIDNERS HEM PÅ HOVSGATAN

”På Östanbäcksgatan låg också en liten rödmålad gård, som jag väl kände. Innanför de klara rutorna syntes en rikedom av blommor. Stiger man så inom dörren, slår en ljuvlig blomdoft emot en. Huset tillhör änkan efter konsistorienotarien Anders Sidner, en högt aktad man, vilken varit både initiativtagande och utslagsgivande inom stadens musikliv på grund av sin stora musikaliska kunnighet. Huset hade han köpt åt sin hustru i händelse av sin bortgång före henne. De många blommorna odlade hon inte endast till ögonfröjd. De såldes till fromma för de lilla hemmet och de åtta barnen, som växte upp omkring den kärleksrika och uppoffrande modern...”

”Från Ådalar och Fjäll” Härnösands stifts årsbok, 1939, Minnen från gamla Härnösand
Elise Söderlund

Ett misstag har uppstått i hennes skildring
Östanbäcksgatan skall vara Hovsgatan 24 där
brandstationen i dag ligger.

C M-K (efterkontroll)

”SOM OM HAN VARIT EN FATTIG GOSSE”
(1880-1890-TALET).

”...Hvilka stjärnor! Tomas hade aldrig sett så många stjärnor på en gång. Det fanns inte en fläck på himlen, där inte en stjärna strålade, och det var som en enda silfvervägg. Han blef stannande vid fönstret för att betrakta denna prakt, och då kände han sig, som om han varit en fattig gosse från Rotudden och stått utanför ett rikt upplyst hus, där alla stadens barn dansade...”

”Tomas Lack” (1912).
Ludvig Nordström (1882-1942).

ROTUDDEN. SÖDRA VÄGEN 25

En av familjen Nordströms adresser efter återkomsten till hemstaden från vistelsen i Stockholm.

”...och sedan när patron åter börjat arbeta sig upp, hade den (familjen) flyttat till bättre och bättre hus, nu bodde den här i den nya villastaden vid Södra Sundet och tätt intill reste sig det nya hem, som patron Lack höll på att bygga åt sig och sin hustru där de skulle tillbringa sina gamla dar. Så trodde han, att det skulle bli, men det skulle bli helt annorlunda. Än en gång skulle olyckan sorgen och ofärden gå över huset, men det var det ingen som visste denna mörka marknadssöndagsafton, då kyrkklockorna hördes svagt inifrån stan...”

”På hemväg till Öbacka”(1934).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

”STONEHILL”

Södra vägen 23, Rotudden. Det hus som familjen Nordström lät bygga åt sig i den nya villastaden vid Södra Sundet.

Följande samtal förs mellan Borgmästare ”Nickel” i verkligheten C. A. Fröberg och patron ”Lack” dvs. Ludvig Nordströms far A. Nordström f. 1844.

”...- Du ska få en tomt på Rotudden Ferdinand! Du vet , ja rå om Rotudden jag. Men sidu du ska betala! För, sidu det är Guds vilja, att vi ska göra rätt för oss! Men du ska få´n för tusen riksdaler. Och strand och granskog, sidu, finesta tomten på hele Rotudden. Och så skriv vi kontrakt då, gosse mesamma, för *tryckeri...”

*Nordström kom att inneha posterna både som kontorschef vid Sandö glasbruk och som disponent för Hernösands boktryckeri-aktiebolag.

FORTS.

”...Och så blev samtidigt villan på Rotudden färdig. Den döptes till ”Stonehill”

- För så hette den villa, där min farbror bodde deklarerade fru Sarah.

- Fanns det sten där då? Frågade patron Lack

- Nej svarade fru Sarah, men namnet var vackert.

- All right! Sade patron Lack. Det finns inte sten här heller, bara lingonris och kvinta gran och utskott. Så då blir det Stonehill

Och det blev så”.

”Planeten Markattan” (1937).

Ludvig Nordström (1882-1942).

GÅDEÅ, GÅDABACKEN SAMT GAMLA LÄNSHÄKTET.
GAMLA LÄNSHÄKTET LÅG VID NUVARANDE
VIKTORIAGATAN SNETT EMOT GÅDEÅSKOLAN.

”De fattigaste i stan bodde på Gådabacken, som var en bergknalle med en skock röda stugor. Bakom stod skogen och nedanför låg Nattvikens vatten. De som voro fattigast i Gådabacken bodde på gammelhäktet, som var ett grått stenhus med ena gaveln mot Nattviken och den andra mot landsvägen, vilken här började bli gata.

Hade nu de fattiga inget annat, så hade de åtminstone det bästa läget, ty de sågo ut över hela gamla stan, där de rika bodde, över kanalerna och skogshöjderna på ön, över norra fjärden och över de avlägsna bergen...”

”Borgare” (1909).

Ludvig Nordström (1882-1942).

GAMLA LASARETTET (STORGATAN 1 KANSLIHUS
OCH SESSIONS BYGGNAD) MED UTSIKT EMOT
GÅDEÅ, HÄRNÖSANDS F.D. MENTALSJUKHUS.

”i fyra veckor låg han utan att veta om sig på den lilla kuststadens lasarett. Men en dag, då läkaren kom in i salen satt han upprätt och hade järn - sängens stänger till harpa.

- Hur mår? frågade doktorn.

Han svarade ingenting , stirrade bara rakt fram och spelade.

- Hååå på det viset! Mumlade doktorn och tittade fundersamt ut genom fönstret mot ett svart tak, som tvärs över vägen höjde sig ur en massa krusiga björkar.”

”Starka hjärtan” (1911).

Birger Sjödin (1887-1911).

HÄRNÖSAND F.D. LASARETT OCH KURHUS
LANDSTINGETS SESSIONSBYGGNAD

”Den byggnad som i våra dagar är landstingets sessionsbyggnad vid Storgatan i Härnösand, var en gång i tiden sjukhus för hela länets befolkning. Lazarett och kurhus var benämningen på denna inrättning, som var det första sjukhuset som anlades norr om Gävle.”

”...Redan 1680 anlades ett hospital i Härnösand strax utanför södra tullen på en tomt gränsande till nuvarande landstingsbyggnaden...”

”En särskild händelse i hospitalets historia förtjänar att bli ihågkommen; ryssarnas härjningståg år 1721. Hela staden lades i aska. Det var en hemsökelse större än någonsin tidigare i historisk tid. Härnösand hade upphört att fungera. Kvar fanns i stort sett enbart kyrkans murar och hospitalet. Härnösandsbornas fasta punkt blev hospitalet som nu blev både rådhus, skollokal och kyrka; senare även sessionslokal för domkapitlet. På Kyndelsmäss och i julhelg då församlingsborna samlades fick inte alla plats utan portarna öppnades mot hospitalgården och de karolinska psalmerna ekade ut mot den frusna Nattviken”
”Härnösands Lazarett och Kurhus” (1988?)
Yngve Näslund (född:1917 09 03).

VANFÖREANSTALTEN, NUVARANDE
LANDSARKIVET

”...Han mindes, att hon aldrig visat sig i raden av hoppande, haltande lytta under sin vistelse på Vanförestalten. De flesta där hade väl så småningom resignerat inför sitt öde. Marie gjorde det visst aldrig. Vad brydde sig de andra om, där de kom i en rad vickande åt olika håll, att folk log bakom deras ryggar, eller att ungarna obarmhärtigt ropade; Här kommer haltebolinkarna!...”

”Cell mot norr” (1951).
Maj Olsen (1914-1987).

LANDSARKIVET F.D. VANFÖREANSTALTEN
F.D. KUSTARTILLERIETS LOKALER

”Kasernerna på Hofsjorden som färdigstälts
1919 för nyuppsatta Hemsö kustartilleri togs
aldrig i bruk. Först kom här att förläggas
Norrlands enda vanförestalt men när den
så småningom ombildades till ortopedisk klinik
under Härnösands sjukhus blev det dags för
en förflyttning till Sundsvalls sjukhus.
Numera har byggnaden tagits i anspråk som
landsarkiv...”

Jubileumsskriften Härnösands Sjukhus 1893-
1993

Yngve Näslund (född: 1917 09 03).

FÄNGELSE OCH POLISHUSET

”I ett nu var det som om en skälvning dragit genom den förut så döda byggnaden, där den skymtade genom det glesa lövverket, på andra sidan Kanalen. Men det var bara ljusen som tändes cell invid cell. Så underligt att tänka sig att bakom varje lysande fyrkant fanns det en människa. Bakom den glimmande pärlraden av tätt liggande cellfönster en mängd olika människoöden. Individier, som inte hamnat där av en slump...”

...

”...Så här på håll är det vackert, där det ligger i en sluttning en bit från kanalen. De lustiga lufttrummorna på taket ger flykt åt silhuetten. De liknar rader av fågelholkar uppsatta på små svarta stolpar. Från sitt fönster ser Marie stora ingångsporten i mitten. Hon kan se dem, som med tunga steg vandrar upp för stentrappan och går in åtföljd av ordningsmaktens handhavare...”

”Cell mot norr” (1951).
Maj Olsen (1914-1987) .

KANALGATAN 5

”Kanalgatan 5 var ett stort stenhus med pampig port. Maries ögon började stråla. Hon tyckte om allt som var vackert. Förstugan var inte sämre den. En bred trappa med vackert snidat räcke ledde upp till andra våningen, så var det en trappa till som var litet smalare- och så var det trappan upp till vinden...”

”Cell mot norr” (1951).
Maj Olsen (1914-1987).

ESPLANADEN

”...Trädkronorna i Esplanaden under de sol -
stekta fönsterrutorna lockar till skogen, det milda
solblänket över kanalen, som flyter där bortom
manar en ut - men Marie är alltför bunden av sin
symaskin för att ge efter för sin längtan ditut,
även om hon känner den aldrig så starkt. Det är
bara på söndagsförmiddagarna som hon låser
dörren och går genom den lilla stans gator över
åkrar och gården bort mot skogen...”

”Cell mot norr” (1951).

Maj Olsen (1914-1987).

HÄRNÖSANDS FOLKETS PARK

Uppförd på jägmästare J.D. Arnells f.d. mark i Bondsjöstaden.

Författaren Birger Sjödin intresserade sig tidigt för musik och spelade både fiol och piano. Han ackompanjerade även sångare och sångerskor i Folkets Park.

”Han tog av och följde järnvägsspåret. Snart var han utom staden och inne på landsvägen, det var en bit att gå också genom skogen.

Vid jägmästargården skrek den fångna uven vilt inne i mörkret. Ett par hundar stodo på den höga stenmuren, deras skall rullade uppåt fattigstaden. Skogen brusade tungt. Ibland hördes ett pustande av några horninstrument, dansen var väl igång. Kunde det ligga några gatpojkar med blydagg i diket?

En stor lykta svängde i träställningen framför ingången till parken. Till höger var det lilla biljett-huset, Det lyste i luckan. Herman stack in huvudet och begärde att få bli insläppt. Den gamle vitskaggige gjutaren stod där i päls och vintermössa och räknade betänksamt kopparslantarna.

Vem är det ? Sade han och tog tag i ena glasögoskalmen.

Jaså spelman! Jo, då ska vi väl se till - ! ...”

”Starka hjärtan” (1911).

Birger Sjödin (1887-1911).

BRÄDGÅRDEN VID JÄRNVÄGEN

”Jag gick långsamt nedför branta backen, över järnvägsspåret. Sedan hastigt genom brädgårdens smala gränder ner till älven. Det var, som om det brände mig att gå igenom här, och ändå kunde jag inte låta bli. Det måste vara doften, trodde jag. Det fanns ingenstans det luktade så gott som i brädgården...”

”Den ömtåliga gåvan” (1958).
Maj Olsen (1914-1987).

DEN NYA TIDEN BRYTER FRAM JÄRNVÄGEN, JÄRNBRON...

”...Men han såg att man byggt ut kajen! Att man höll på att räta till stora gatan upp från hamnen, att man höll på att bygga en järnbro mellan stan och fastlandet och att man höll på att fylla ut Nattviken. Ja, visst! Där skulle bli järnvägsstation! Det var en alldeles ny stad. Det var inte hans barndoms Öbacka, det var ”The Graphic” och ”Ueber Land und Meer”, där han sett grävningarna och fyllningarna och bro - byggnaderna i alla jordens länder: Suezkanalen och hamnbyggnader i Indien och allt möjligt. Och han förstod, att nu när han var stor, skulle världen bli helt annan än när han bara varit en liten gosse.”

”På hemväg till Öbacka” (1934).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

Järnvägssträckan Härnösand – Sollefteå öppnades för trafik den 12 december 1893. I samband med detta järnvägsbygge uppfördes i staden järnvägsstation.

Uppgifterna hämtade ur
”Härnösands historia” del III
Harald Wik

HÄRNÖSAND - KRAMFORS MED JÄRNVÄG

”En av pojkarna som var född i Amerika berättade om att där fanns det tåg som hade minst femtio vagnar. Loket skulle passera Kramfors när sista vagnen lämnade Frånö, om ett amerikanskt tåg hamnade på vår järnväg. Avståndet mellan de båda stationerna är fem kilometer. Vi trodde inte David när han berättade detta, och förresten tyckte vi att det inte var nödvändigt med så långa tåg. Folk reste ju sällan längre än till Kramfors eller Härnösand om de inte reste till Amerika förstås...”

”Rosas café och andra historier” (1969).
Erik Nyhlén (1915-1977).

TELEFONEN: LIK EN OSYNLIG SPINDEL

”Där Tomas stod i barnkammarfönstret kunde han se hur karlar reste järngalgar på alla tak i stan, hur bruntjärade trästolpar restes längs gatorna och stora rullar, fulla av telefontråd, långsamt rullades genom stan.

I detta spindel nät av metall, som lades över Öbacka, satt likasom en otäck, elak, osynlig spindel! Och han åt och mumsade på alla kakor, karameller, knäckar, chokladpraliner för Tomas och för alla andra småpojkar i stan, som förut sprungit med bud och biljetter åt sina mammor till stans alla snälla och godhjärtade tanter. Och detta var ändå bara en liten början till allt det, som denna osaliga telefon skulle medföra.”

”På hemväg till Öback” (1934).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

”...Televerket inrättade sina första lokala telefonnät 1882. Härnösand och Uddevalla blev de städer, som först begåvades med sådant nät. Härnösands telefonstation blev allra först. Den öppnades för allmän trafik den 1/11 1882...”

”Härnösands historia” del III (1981).
Harald Wik

”TELEFONTRAFIKEN” ÖPPNAS

”...Och så kom den stora dagen, då telefonen öppnades, som hela staden hade väntat med sådan spänning. Då flaggade hela stan, och överallt i familjerna var det stor middag. Landshövdingens hade middag, och biskopens hade middag, och dispaschör Unaeuses hade middag, och patron Lacks hade middag. Och det största med hela middan var, att den hela tiden avbröts av telefonringningar...”

”...I samma stund hade luren tryckts i Kaj-Kajs hand, men som hon fått den mot örat, gav hon till ett skrik, som skar genom hela huset, kastade luren i väggen, vände sig med fradgande mun och tokiga ögon mot sällskapet och vrålade: Jag hörde djävulen! Rädda mig! Rädda mig!...”

”På hemväg till Öbacka” (1934).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

TELEFONTRÅDARNA MUSIK, EN ÄNGELS STRÄNGASPEL

”...Musiken var inte glad; den ökade sakta, det lät, som om det skulle vara telefonsträngarna, men det var så aflägsset, och surrade inte, som telefonsträngarna brukade.

Men jo, det var telefonsträngarna.

Det var inte första gången, Tomas hörde dem; det var bara första gången, han förstod, varför de spelade så sorgset och vackert.

Det satt en ängel på taket, och den ängeln spelade på alla strängarna som på en harpa; och hvem var denna ängel om inte Tomas´ egen skyddsängel. Han spelade för att med denna vackra och sorgsna musik mottaga Gud, som långsamt kom gående från himlen ner till Tomas, vars bön han nu skulle höra...”

”Tomas Lack” (1912).

Ludvig Nordström (1882-1942).

TELEFONTRÅDARNAS STRÄNGASPEL

"Någon gång har jag undrat om Sveriges Radio i sitt ljudarkiv har någon inspelning av den brusande klangen i telefontrådarna om vintern, detta väldiga strängaspel över hela stan, som talade om för oss barn att nu blev det omslag i vädret."

STF:s årsbok 1969.

"Att växa upp i en Norrlandsstad"
Sven Vallmark (1912-1988) .

MED UTSIKT FRÅN VÅRDKASBERGET

”Gå upp till utsiktstornet på Vårdkasberget ovan stan! Är luften klar och sikten god, ser du därifrån i söder den blånande silhuetten av Bremön, strax söder om Sundsvall. Den ligger 6 mil bort i världen. I väster över inlandets böljande bergs - åsar ser du jämtländska gränshöjderna mot Ångermanland.”

”Vi trä-folk” Jubileumsskrift 1935.
Ludvig Nordström (1882-1942).

ÅNGERMANLAND

”Huru skulle man kunna annat än längta att skriva om Ångermanland, när man är född där! Varit med om att gräva i jorden, tröska på logen, mjölka kon i båset, forsla veden från skogen och plocka bär i hagen, fiska abborrar och lake i sjön och segla med bröderna på en flotte, hopflätad av kvistar, med lakan eller i värsta fall ett täcke till segel. Sådant händer i Ångermanland, sago-landet den vackraste vrå i världen, där himlen välver hög och blå och luften är tunn och genomskinlig.”

Förord till ”Trollebokungen” (1917).

Kerstin Strandberg ”Maja på statt” (1865-1950).

FÖRFATTARINNAN ALFHILD AGRELLS
KÄRLEK TILL BÖCKER

”Författa! Detta stora, härliga, ofattliga, som kom mig att med vördnad betrakta till och med stadens snedaxlade bokbindare, ”undermannen”, som fick leva sitt liv bland böcker, böcker, livets sötma och sol och min eviga längtans eviga mål ...”

”Sensitivan” (1902).
Alfhild Agrell (1849-1923) .

Kanske något för det nya biblioteket ? C. M - K.

FÖRFATTAREN BERTIL MALMBERGS
KÄRLEK TILL BÖCKER

” ...

Stum jag dröjde vid de gamla banden,
Där ett folk har sina skatter tömt,
sakta smekte gossehanden
över gyllne ryggar ömt,
sakta tog jag så en bok ur raden,
läste med mitt hjärta överfullt,
firade, när tyst jag vände bladen,
diktens svårmodsriska offerkult...”

”Vem spelade mig? Dikter i urval av B. Holmqvist”
(1989). Dikten ”När jag var barn”
Bertil Malmberg (1889-1958) .

Kanske något för det nya biblioteket ? C. M - K.

VÅRBILDER FRÅN 1890-TALET
VÅRDKASBERGET

”...Vårdkasberget ligger där urtidsgrått och påminner om ofredstider, - fastän för det unga Härnösand mest om skarblanka påskmornar när man färdas dit för att se solen dansa, titta efter eventuella havsvakar och kanske skrapa sönder kinderna mot skaren när kälken gjorde haveri.”

UTVÄRDSHUSET ROSENBÄCK OCH DE
STILFÖRNÄMA GÅRDARNA

”Det faller svala skuggor från knoppande träd över grå kullerstenar, björkallén som i mjuka svängar kantar vägen bort till utvårdshuset Rosenbäck, skiftar i grönt. Det grönskar kring de gamla stilförnäma gårdarna utanför staden, Framnäs, Gerest, Kappelsberg och vad de heta, det blånar från inloppen, från Härnösandsfjärden, kanalen, södra sundet...”

”Ringar på vattnet”(1933).
Gustava Svanström (1874-1935).

STADSKÄLLAREN

Stadskällaren var inrymd i det så kallade Sehlstedtska huset, skalden Elias Sehlstedts barndomshem. Huset revs 1898 då för att lämna plats för Stadshotellet. Enligt Ludvig Nordströms bok "Planeten Markattan" var Stadskällaren den första byggnad i staden som hade elektriskt inomhus belysning.

"Men så fanns det sedan slutet av 70-talet också Stadskällaren nere vid hamnen, för dess folk och funktionärer, för skeppare och klerker och tullgubbar och ett som varje, och krögaren hette Magnus Mandelin och var bror till den ljuva Mia Mandelin och svåger till patron Lack. Men så dog han 1890, och det blev urarva konkurs. Änkan kom till svåger Ferdinand, och Ferdinand hade naturligtvis, med sin kredit, skrivit på åt svåger Magnus, för minnet av den ljuva Mia Mandelin, och så stod han nu där även med Stadskällaren på ryggen..."

"Planeten Markattan" (1937).
Ludvig Nordström (1882-1942).

STADSKÄLLAREN

”Här är mitt barndomshem; en krog vid vägen
Är forna hyddan på min fader strand.
Husvill i natten står jag nu förlägen
Vid porten med mitt hattfodral i handen
Ack, det är sant, det finns en gammal sägen att
ingen är profet i eget land,
Dock bättre är det, hur man än må prata,
Att sofva på en krog, än på gata.-

Och öfver porten stod i färgbokstäfver
Stadskällare - nå, lika godt det är.
En suck i djupet af mitt bröst jag qväfver
Och bultar på och nattlogi begär...”

Elias Sehlstedts sånger och visor i urval af Carl
Snoilsky (1893). Valda delar ur diktv. ”Resa i
Norrländ”

Elias Sehlstedt (1808-1874).

BÄCKMANS KÄLLARE (PASTELLBERGS KROG)

”Vad sålunda gubben Pastellbergs krog beträffar, så var den gammal med snidad port, och hög, imponerande bro med svängda vita träbalustrader.

Ur förstugan trängde ögonblickligen emot besökarna den mest lovande blandning av köksos och allmänt, mångårigt, väl lagrat snuskos. I det gick man uppför en svängd trappa, brun. Kom upp till en liten spegel som man kunde spegla sig i, om man hade ett ansikte stort ungefär som en kattunges, ty det var ingen trymå,...

...Till vänster hade man matsalen, till höger kaféet, vilka möttes i en dörr. Ja, sen var det smörgåsbord, brännvinsamovar, träbord och rottingstolar i matsalen, kateder med kassa och kassabok, röda schaggsoffor och stadens elegantaste damer, upp - passerskorna med små vita förkläden på den lilla magen, i kaféet. Vem kan beskriva den gåtfulla charmen av allt detta för 1800-talets Sverige? ...”

”På hemväg till Öbacka” (1934).
Ludvig Nordström (1882-1942).

Bäckman Källare låg på Stadsbibliotekets nuvarande tomt.

KRONHOLMSVARVET
EN LJUD OCH DOFTBILD.

”Hela kajen luktade tjära från varvet mitt emot, där en bark låg krängd och en rad timmermän, somliga i röda toppluvor, hamrade och bultade, medan de kopparförhydde barkens botten, och med hamrandet blandades en entonig sång, vattnets plaskande mot pålarna under kajen, ångbåtskättingarnas rassel och åkarkärrornas dån på hamnens knaggliga, stenläggning.”

”Tomas Lack” (1912).
Ludvig Nordström (1882-1942).

KRONHOLMEN, VARVEN PÅ 1870-TALET.

”...Kronholmen på andra sidan sundet hade inga besvärsgärder utan små trevliga gator. Den hade förbindelse med själva staden medels en flottbro vintertid, men mot några ören fraktades folk över sundet medelst roddbåt sommar och höst...”

”...Men Kronholmen var framför allt platsen för ett storslaget skeppsbyggeri, där det ena tremastade fartyget efter det andra timrades upp och i sinom tid under höga jubelrop åkte ut i det våta elementet under allmän spänning från de tätt packade åskådarnas sida...”

”...Det enda arbetet som bedrevs energiskt vintertiden dag ut och dag in, var skeppsbygget. Staden genljöd under arbetstimmarna av yx - huggen och hamrandet. Det var ock en yrkes - skicklig kår, som där som skeppstimmermän fick sin utkomst. Visserligen gick inte arbetet med någon våldsamt takt. Tvärtom skapades ett särskilt ord för den arbetstakten: *polimasa*, ett ord som användes i Härnösand och förträffligt anger det sävliga hos dessa gubbar som hyllade grundsatsen: Skynda lagom! ...”

”Från Ådalar och Fjäll” Härnösands stifts årsbok 1928. ”Barndomsminnen från stiftsstadens” 1870-t. *J. Axel Carlsson Carlbo (1867-1938)*.

SJÖSÄTTNING VID KRONHOLMSVARVET
PÅ 1860-70-TALET.

”En dag hade Bertha och jag lektion i historia för hennes bror Ernst och när det var förbi, följdes vi åt för att med några andra ungdomar gå och titta på när det nya skeppet, som byggts på Kronholmsvarvet skulle gå av stapeln. När vi kommo dit, hade hammarslagen mot stöttorna tystnat, skeppet hade redan börjat röra på sig och gled nu på sin såpbädd i allt hastigare tempo djärvt och oförskräckt ut i vattnet, som snö vitt och skummande forsade om dess bog. Den ståtliga synen kom våra hjärtan att svälla - och vi ville ut - ut på de vida vattnen...”

”Från Ådalar och Fjäll”

Härnösands stifts årsbok 1939

”Minnen från gamla Härnösand 1860-70-talet

Elise Söderlund

MEKANISKA VERKSTADEN
SÖNDAGSNÖJE.

”Man gick och tittade på renhjordar, som kommit från fjällen ner till stan, eller på byggnadsverksamheten i stans utkanter eller på alla ångbåtar, som dragits upp på Mekaniska Verkstadens slip, för att studera deras undervattensroppar, eller så gick man utåt norra stranden för att titta på havet, som låg öppet och svart långt ute i horisonten, utanför vita iskanten, ...”

”På hemväg till Öbacka” (1934).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

KRONHOLMSVARVET, NYA VARVET,
BARLASTKAJEN M.M.

”Sågverken började använda ånga och de engelska tullsänkningarna gav trävarurörelsen dess stora uppsving. Då räckte inte längre gamla varvet å Kronholmen trots nya och åter nya stapelbäddar utan Nya Varvet grundades längre ut på samma sida. Den som gjorde detta, var den från Pommern inflyttade J. C. Kempe. Han genomdrev också att en stenkaj lades nedanför dåvarande Stadskällaren, där tidigare skalden Sehlstedts barndomshem legat. Storredaren och ägaren av Mausoleet på gamla kyrkogården Jonas Sjödin hade tidigare på entreprenad byggt en barlastkaj å Kronholmen, till vilken han tog virke bland annat från en i hamnen sjunken skuta ...”

”Glimtar från det gamla Härnösand” 1880-och 1890-talet.

Särtryck från Härnösandsposten 1941 08 09
Harald Kjerrulf (1880-1955)

TRÄVARURÖRELSEN FARTYGEN.

”...Under hela sommaren och långt in på hösten satte trävarurörelsen sin prägel på staden. De många fartygen från olika land, både tremastare och tvåmastare av olika slag, emellanåt även en holländsk koff av underlig skapnad, ankrade på redden eller lade sig vid kajerna för att lossa varjehanda laster, kalk, tegel eller vanlig barlast. Från Frölanders gård vid Norra Kyrkogatan på Norrstaden hade man och har ännu (1928) en utomordentlig utsikt över stadens präktiga redd. Någon gång hade man räknat ända till 70 fartyg av olika slag för ankar därstädes. Det var i förra hälften av sjuttioalet, (1870-talet) då trävarurörelsen kännetecknades av ett ständigt uppåtgående...”

Från Ådalar och Fjäll

Härnösands stifts årsbok 1928.

”Barndomsminnen från stiftsstaden”1870-talet.

J. Axel Carlsson Carlbo (1867-1938).

TRÄVARURÖRELSENS GULDÅLDER.

”... lastångarna långt utifrån världen mullrade uppför älven, kastande bländvita kaskader av skum med sina propellerblad, då de kommo på lätten; medan fullriggare, barkskepp, briggar och skonare bogserades förbi av beskäftiga, rök-bolmande bogserbåtar upp till de smörgula brädgårdarna, som skeno om varje granmörk udde och i varje björkleende vik, och medan timret bogserades kors och tvärs i väldiga koppar- och guldglänsande grimmor från sorterings bommarna i Sandslån och luften skakade av sågklingornas ilsabba väsende: ”Jä-jä-jä-jä-jä-jä-jä...”

Vilket styckade upp den glittrande älvluften i en evig ström av blixtsabba andetag, så att hela den väldiga ådalen tycktes ett levande, febrilt väsen, vars verksamhet skapade pengar, pengar, pengar, och i deras guldglans var livet dag och natt en fest, ...”

”På hemväg till Öbacka” (1934).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

lätten?

E. SEHLSTEDT NOTERAR SKOGSINDUSTRINS
FRAMMARSCH I DEN BERÖMDA FRASEN

”Och hamnen som en spegel låg, och
såg vid såg jag såg hvarthelst jag såg...”

Elias Sehlstedt (1808-1874)

Vyn från Sundsvall mot Alnön 1872.

VÄGNÖN FÖRFATTAREN LUDVIG NORDSTRÖMS
FÖRÄLDRARS SOMMARVILLA.

”...Där stod den ensamma rönnen, full av blom.
Där lågo gårderna, med broddens späda fjun som
skägget på en ynglings kinder. Där lågo lägdorna
gröna som björklöven. Där lågo de gamla gråa
bodarna, där lutade sig staketet, där låg bryggan
och båtarna, och där bredde sig fjärden blank
som en höstis. Och där borta – bergen! Ås över
ås; dyning bakom dyning; muren kring denna
ljuva plats; skyddet, värnet; planket, som skilde
vår gård från grannens! ...”

”Borgare” (1909).

Ludvig Nordström (1882-1942).

LÖV(V)IKS, VÅRDKASE?

”En morgonstund, då jordens blomster stodo signade med dagg från hög och härlig himmel, stal sig gossen bort från sitt hygge, mäktigt lockad upp åt Löviks vårdekall på berget ovan hela långa raden hällar, som rundats med repiga tag av fornvärdens hyvel.

Här fick gossen skåda världen vid och underbar. Blåa vatten genom gröna dälдер, skogen svart i många, långa kammar, och bergsryggar, gråa eller töckenblå, en bortom den andre genom den andre genom vida inlandsvärlden, en sällsam sagohjord av häst och hund och älg och ren. Skönast, vidast, av allting mest oväntat var dock havet. Det bröt i efterdyning in mot fjärdar, holmar, skär och vida strandmarlar; det vräkte sig med dån i gömda brottningar mot landets tvära vall strax nedom berget, bortom gran – skogskammen. Vid denna syn blev gossen mäktigt gripen, rent bestormad av nya tankar, underbara känslor. Var denna värld blott till för honom, söndagsbarnet, gråmansgossen, ...”

”Den Stora Vreden”(1906).
Olof Högberg (1855-1932).

PÅ LÄNSSTYRELSEN

”... Och där satt jag nu på länsstyrelsen i min hembygd och följde med girig blick i de gamla handlingarna, hur Sverige, vårt Sverige, steg för steg byggts upp.”

”Historier”(1926).

Ludvig Nordström (1882-1942).

VÅRBILD, FEST PÅ UTVÅRDSHUSET ROSENBÄCK

”...En sådan ljus vårnatt skall det vara fest ute vid Rosenbäck, och då gäller det att inte sitta i ett hörn någonstades och skämmas. Utan att få vara med när det blir sång, tal, förbrödring, när skrankorna faller mellan magistrar och lärjungar. När man vandrar hemåt medan morgonsolen förgyller björkstammarna som kanta vägen och preludierna spela upp till livsäventyret – hur det nu sedan blir”

”Ringar på vattnet” (1933).
Gustava Svanström (1874-1935) .

DIKT SKRIVEN TILL STADENS 300-ÅRS -
JUBILEUM 1885

”Sitt lugn på dina gröna skär
du gamla stad du moder kär!
Du skyddas af den starka hand,
som råder öfver stad och land.
Från berg och land elfdrottningen
dig bjuder sina skatter än;
och hafven för dig öppna stå,
låt jorden runt din flotta gå!
En elf mer härlig, rik och klar,
från Jesus Krist sitt ursprung har.
Vid den du bo, vid den du blif.
så har du helsa, har du lif.
Släkt efter släkt som vissna blad
far hän.- I Salems helga stad
där firas evig jubelfest,
där varje helgad själ är gäst.”

Lars Landgren (1810-1888).Biskop 1876-1888.

”Lars Landgren - prost i Delsbo, biskop i
Härnösand” (1997).

Bror Jonsson

Dikt skriven av biskop Lars Landgren
till staden Härnösands 300-års-jubileum.

”NORMALA GYMNASISTER”

”...Och alla var vi så tacksamma att få gå i skola.
Denna Skola. Stadens Gymnasium. Inte
degraderade
Vi tillhörde de utvalda.
Dagar gick ju, Skoldagar. Man började känna
igen namn och förstå vad uttrycken Skola, Lärare
och Lära Sig betydde.
Vi var läraktiga, kunde snart. Omedvetet? Allt var
skola. Och ett tag opponerade vi oss. Men det
var ett kort tag. Snart blev vi normala
gymnasister”

”Ockupationsleken” (1971).
Doris Dahlin (född 1952)

”SOM OM STADEN LÅG UPPE I HIMLEN”

”Så vacker luft som Härnösands vet jag icke, att någon annan svensk stad äger. Stan är så öppen, som om den låg uppe i himlen, det är som ett skimmer av evighet över den. Ja, det är en märkvärdig stad! Jag går här som en främling. Som en död, första dagen på andra sidan, häpen, gripnen, lycklig – än kortare sagt: salig...”

”Denna flugiga värld” (1941).
Ludvig Nordström (1882-1942).

HUR HÄRNÖSAND BLEV "ÖBACKA"

"Mina ögon öppnades, jag såg världen och Gud viskade till mig, vad jag skulle kalla den. Jag löd honom, som jag alltid gör numera, och kallade den kungariket Öbacka, bland vars medborgare jag själv är en."

"Idyller från Kungariket Öbacka" (1916).
Ludvig Nordström (1882-1942).

MICKEL HÄVDAR SKOLANS BETYDELSE FÖR
MÄNNISKOSLÄKTET

”Få nu folkskolorna verka några århundraden
eller årtusenden, så är intet tvivel, att ett alldeles
nytt människosläkte skall frambringas på jorden,
...”

”Midsommardagen i Gammelsträng (1870)
Lars Landgren (1810-1888).
Biskop i Härnösand 1876-1888

HÄRNÖ - DOMEN

”Se!

Hon ligger där
ren och vit
som en leghornshöna
fast hon ruvar
på Vredens ägg
i Lort – Sveriges
födelsestad”

”Kraften” (1967).

Erik Sjödin(född 1918)

HUR ÖBACKA BLEV URBS

”Öbacka och Urbs blev det dubbelfärgade glas genom vilket jag såg min bardoms stad, och så uppgick för mig Härnösand från första stund i något annat och om man vill högre”

”På stället marsch - uppbrott” (1936).
Ludvig Nordström (1882-1942) .

JANNE VÄNGMAN GÖR HONNÖR FÖR POLISEN

”När Vängman skulle passera polisen,
stannade han och gjorde honnör.

-Ja skulle liksom fråga Kungliga konstapeln,
om de tillåtes mej att galoppera över bron? ”

”Slut i Kapernaum, käring, sa Janne
Vängman”(1946).

Johan Rudolf Sundström (1874-1954).

SISTA SOMMARLOVET

”Somras var den sista sommarlovssommaren. Jag minns ännu den grå dag jag slutade mitt nyckelskramlarjobb bland de irrögda männen på säkerhetsanstalten (säkert för samhället). Då gick vi längs vägen mot stationen och tåget tillbaka till plugget - Masse och jag. Och det var slut på sista sommarlovssommaren. Och det är bra att de finns stenar på vägen - att sparka.”

”Växtvärk” (1950).

Clas Engström (född 1927).

I KRYDDGÅRDEN

Munkrenfanan kärv och sträv,
åbrodd mild och mjuk,
dofterna känns i mörkret,
salvians friskhet
och timjan, den gudomliga.
Kvällen doftar
i kryddgårdens apotek.
Så stöter apotekaren
dem samman i sin mortel
Han ställer burken till mognad
Och breder över en vit duk av dimma

"Skärvor" (1982).
Folke Ahlberg (född 1925).

BUSSTATIONEN

”...Hon märkte att hon var trött av att prata så hon samlade ihop sin handväska och sina småpaket.

- Jag går nu, annars hinner jag inte med bussen. En liten stund efteråt drog han sig själv neråt busstationen. Han ställde sig försiktigt i hörnet vid godsmagasinet så att han lagom kunde kika fram. Han kunde urskilja Åsa i ett bussfönster och han såg att hon pratade med chauffören och det var Ejnar Strömgrens brorson Ronny”

”Mörker och blåbärsris”(1972).
Kerstin Ekman (född 1933)

”PRECIS SOM MAN SKÄMS”

”Sparken skar igenom. Han måste lyfta den för att få den med sig. Man skäms ofta för sig själv när man går med en spark som skär igenom, precis som man skäms för sig själv i vissa lokaler. Han skämdes i Svenska Handelsbanken och i Läns museet. Men när man börjat skämmas för sig själv i Norfood AB:s anläggningar, när man tittar på sina händer och inte vill veta vad de sysslar med. –

han visste vad som skulle sägas efteråt: det måste i alla fall vara nåt fel med den som går hemma...”

”Mörker och blåbärsris” (1972).
Kerstin Ekman (född 1933).

DEN LÄSANDE FLICKAN

”Rummet där hon sitter och läser
ligger bortom tiden i fridens sfär,
lever i hennes andedrag och under lampan
skimrar över hennes hår det fina stoftet
av fjärilsvingar.

Själv är flickan boken i sitt knä,
fågelropens puls i ordens blå spiraler,
munnen blott till hälften öppen andas
rymden vit av blom och under hennes
händer bygger svalor bon.

Själv är boken flickan bläddrar
sig ensam i rummet, lampans svall
mot röda pärmor, från skira molnen
en andedräkt som blåser över sjön.
Ur bleka vatten stiger flickan fram,
går över stranden, ser sig om i kvällen
och finner allt som förr:
fjärilen över säven, körsbärsträdens
doftande kvistar, friden
i rummets tysta väggar runtomkring
Själv är rummet både hon och boken.”

”Sub rosa” (1953).

Staffan Larsson (född 1927).

Något för biblioteket?

"FÖRFATTARE"

1

Poesi ä int rimma
å tocke.
Dä ä å tvätte ur yga
så du si
vanåsch du håll hus
i väla.

2

Somliga dikta
ä fäligen jenest,
men dom flesten
ä som sūrströmmingen:
dom jet fo
legge tell sä.

3

dä ä på fredagan
dä märks
att man ä författar.
Om man fäll på
å ringe nan
som ä anställt.

Ätte lunnschen.

"Speleka"(1980).
Birger Norman (född 1914).

FÖRSTA MOSEBOK KAP. 11

"...Å dom sae: "För åll del, nu skô vi ta å bôgg oss `n sta å e torn som gå ännu opp i himmeln å då bli vi omtäla; ännars kônne vi ju bli utspridd över hele jorla."..."

"Förste Moseboka" (1991).

"Nicke" Nils Erik Sjödin (född 1934)

HÄRNÖSAND I HÖSTSKRUD

”Nere på dalplanet mot fjärden och kring ån låg staden och dåsade färgrik med sina av hösten mångfärgade trädgårdstäppor, men utan många tecken till rörelse. Endast vid stadsvarven rådde ännu något liv i deras knick och knack. För övrigt var det reddan med årets ännu återstående seglare, som skulle dra i väg med utlandets sista beställningar från den goda tiden, innan döden lade sin kalla hand även på utskeppningen.

Så lågo ett par mindre brittiska örlogsmän till ankars i hamnen såsom en ståtlig syn under de granna dukarna. Bortanför, mot det vida blå havs- gattet mellan de yttersta, simmiga uddarna, svävade som små insekter vita segel eller rökmoln av ångare...”

”Från Norrlands sista halvsekel” (1910).
Olof Högberg (1855-1932) .

VILANDE VID VATTNET

”Stranden är grön och
jag ligger här och ser med
halvslutna ögon.

Ljus himmel. Knappast
ett moln. Några strån vippar.
Doft från rölleka.

Fjärden blå och ett
ensamt vitt segel som drar
bort ur synfältet.

Ser ingenting nu
mer än himlen tills plötsligt
en mås flyger upp.

En svag dyning mot
stranden. Trädens sus. Och jag
upphör att tänka.”

”Bakom ögat är ljuset” (1979).
Inga Lindsjö (född 1922).

TROLLDOMSPROCESSERNA

Mor Malin och sonen Pelle flyr undan
rannsakingarna i Ytterlännens församling

”Nu fanns ingen annan utväg än att segla in mot staden, lägga till vid en brygga, göra det bästa av situationen...

...”Det är bara att gå rakt fram,” sade den till –
frågade och lyfte knappt blicken för att skär -
skåda de två om de till äventyrs var två förrymda
brottslingar,

Men hos morbrodern blev det stor uppståndelse
när de bultade på dörren och blev insläppta. Han
blev glad att se dem men rädd när han hörde
orsaken till deras ankomst. Han hade all
anledning därtill för just då grasserade det för -
skräckliga trolldomsväsendet i både Härnösand
och Säbrå...

FORTS

...Morbrodern kunde också berätta:

”En trolldomsprocess har pågått i staden sedan i fjol. Den gäller en piga som heter Karin Lars – dotter. Hon har hushållat för tre skolgossar vilka förresten är släkt med självaste biskop Steuchius. Den yngste gossen, endast åtta år gammal, har beskyllt Karin för att ha fört honom till Blåkulla. De red dit på en vit ko.

Vid förhöret angavs som försvårande sak att Karin hade god tillgång till mjölk i hushållet, trots att hon bevisligen inte hade någon ko att mjölka. Detta måste tyda på trolldom.

Pigan försvarade sig med att hon hämtade mjölken från en gård som tillhörde biskopen, strax utanför staden...”

”Dömd till yxa och bål” (1985).

Olof Fahlén (född 1918).

PSALM 251

”Var jag går i skogar, berg och dalar,
följer mig en vän, jag hör hans röst.
Han osynlig är, men till mig talar,
talar stundom varning stundom tröst.
Han min Herde gick för mig i döden,
men han lever i all evighet.
Sina får han följer, vårdar, föder med
osäglich trofasthet.”

Den svenska psalmboken, 1986, psalm 251 första versen av fyra.

Carl Olof Rosenius (1816-1868)

Evangeliska Fosterlands Stiftelsens grundare

PSALM 146

”Vad ljus över griften! Han lever, o fröjd!
Fullkomnad är skriften, o salighets höjd!
Från himmeln hälsad han framgår i glans,
och världen är frälsad och segern är hans.
Se, bortvält är stenen och inseglet bräckt,
och vakten har flytt för hans andes fläkt,
och avgrunden bävar. Halleluja!”

Den svenska psalmboken, 1986. Påskpsalm 146,
första versen av fem.

Frans Michael Franzén (1772-1847)

PSALM 103

”Bereden väg för Herran! Berg sjunken, djup
stån opp!
Han kommer, han som fjärran var sedd av
fädrens hopp,
Rättfärdighetens förste, av Davids hus den
störste. Välsignad vare han som
kom i Herrens namn.”

Den svenska psalmboken, 1986. Adventspsalmsalm
103, första versen av sex verser.
Frans Michael Franzén (1772-1847).

PSALM 320

”Tänk, när en gång det töcken har försvunnit,
som över detta livet breder sig,
när evighetens sköna dag upprunnit
och himmelskt solljus flödar på min stig.

Tänk, när en gång vart *varför* blir besvarat,
var gåta löst som här jag grubblat på,
när allting blir av Herren själv förklarat,
tänk, när jag Herrens väg skall fullt förstå.

Tänk, när en gång är stillad varje smärta,
vart sår är läkt, var längtan nått sin hamn,
när varje tår avtorkats vid Guds hjärta
och varje snyftning tystnat i hans famn.”

Den svenska psalmboken, 1986. Psalm 320,
verserna ett t.o.m. tre av sju verser
En ofta önskad psalm vid begravningar.
Elin Silén, f. Nordin (1875-1954).
Författarinna, gift med kyrkoherden i Nätra,
Härnösands stift, Paul Daniel Silén

PÅ HEMBESÖK I SÄBRÅ

”Från gatuskrål och grisastrid
till hemmets ro, till högtids frid
vi låta våra tankar fara.
Till hyddorna i Nordanskog
mång landsman för att jula drog.
Der var dem kärt att vara.
Men här i Olle Högbergs tjäll
fann Flemström och hans mörke vän
sin ro i stilla juleqväll...”

Valda delar ur en rimkrönika
i Bergufven (1882-1883, blad 2)
(Vreden av Ingeborg Nordin Hannel 1976).
Olof Högberg (1855-1932) .

FÖRFATTARINNAN EVA NEANDERS
BARNDOMSSTAD

”jag tror aldrig, att jag kommer att bli färdig med min barndomsstad...”

”...det är som jag ville förflytta allt, jag efteråt upplevt, till den där norrländska staden med sitt residens och sin domkyrka, sina lustiga små skjul, svängbron över kanalen och sin hamn, där man kunde sitta och stirra över vattnet i timmar... uppkrupen på en sillkagge eller annan lämplig utsiktsplats”

”Lilla bror och lilla syster” (1951).
Kalejdoskop, självbiografisk skiss
Eva Neander (1921-1950).

ETT STYCKE MINNE FRÅN SKOLAN OCH GYMNASIUM I HERNÖSAND

SKOLSTADEN PÅ 1810-OCH-1820 - TALET

”Höstterminen började med oktober, till hvilken ödestigra tidpunkt man såg stora lass med ynglingar inkomma från landet, vanligen åtföljda af särskildt åkdon för matförrådet, bestående förnämligast af ostar, fårbogar, renkött, smör, bröd och dylikt. Deras bostad var merendels hos någon gammal förständig enka eller jungfru, som höll spisning och mottog till förvaltning det medförda extra matförrådet eller torrskaflningen. Skolkamrarna voro mycket enkla och anspråkslösa, vanligtvis försedda med färgade väggar i grått eller rött och översållade med fantastiska kimlimröksprickar, grön kakelugn med svarfvade fötter, säng, bord, bord och bokhylla, tvättskål af äkta krukmakareporslin med tillhörande såpkopp, samt en kista för kläder och toalettsaker, hvaribland möjligen någon liten smakbit från mamma var instucken. Söndagsgarderoben hängde på väggen under ett lakan...”

”Ett stycke minne från skolan och Gymnasium
i Hernösand”

Elias Sehlstedt (1808-1874).

FINNSTALLET

”Från Finland hade kommit en båtlast med hästar. De var insatta i det så kallade finnstallet ”norr på staden”. I långa rader stodo de där i spiltorna och tuggade med välbehag hö och havre.

Spekulanterna gick ut och in. Man nagelför benens muskler och senor för (att) söka utröna om det fanns sensträckning eller spatt hos djuren. Finnarna bedyrade, att maken till hästar inte fanns i Sverige och svor på sanningsenligheten i åldersuppgifterna - saftigt och trovärdigt.

Spekulanterna trodde ibland men öppnade hästkäftarna ändå och tittade på tändernas lutningsvinkel, "krokar" och längd...

Janne Vängman gick också där inne i stallet och tittade sakkunnigt på djuren. Han hade en okuvlig lust för hästar. Han njöt i fulla drag av att se dem. Spekulant var han inte, utan han såg på och undersökte hästarna för ro skull, för att få någon timme njuta av en tillvaro bland dessa vackra djur..."

”Ja ä inte dö än, sa Janne Vängman (1940).
Johan Rudolf Sundström (1874-1954)

ABC-BOKEN

”Åke och hans fader kommo från Johanssons bok- och pappershandel, och Åke hade ett litet paket under armen; det innehöll en abc-bok. De gingo uppför en liten krokig gata, och de pulsade i snö, och månen stod blank och rund över de vita taken.

-Kan gubben i månen också läsa? Frågade Åke.

-Det skulle jag tro, svarade fadern. Han, som är så lärd!

-Hur då lärd?

-Han vet allt, som har hänt på jorden sedan många tusen år tillbaka, både stort och smått.

-Jasså, sade Åke. Då är han väl doktor?

-Han är mer än det, svarade fadern . Han är nästan professor.

-Det var värst, sade Åke.

Han drog av sig vanten och andades på sina fingertoppar, ty det var kallt.

-Tänk att jag har en abc-bok! Sade han”

”Åke och hans värld”

Bertil Malmberg (1889-1958).

Som kuriosa kan nämnas att Johanssons bokhandel ägdes av konstnären Carl Johanssons far C. M - K

PÅ SÄLSTENS CAMPING

Dante och Tvärsan befinner sig på Sälstens camping utanför Härnösand. Två personer kallade Mittbenan och Slokmustaschen, har uppfört sig mycket konstigt.

-för att inte säga skumt – och på grund av detta beslutar killarna sig för att snoka igenom deras tält.

”Klockan var halv tolv och tältplatsen låg i det närmaste öde. Bara en och annan syntes till. Dom flesta låg och sussade eller hade åkt in till stadshotellet för att svänga sina lurviga ben. Dante pekade på en stor yvig tall som stod mitt bland tälten inte långt från mittbenans och slokmustaschens tält.

- Du ser tallen där, va.
- Tall, långa barr jag, Gran, korta barr. Björk, vita stammar. Slånbär...
- Allright, allright, avbröt Dante. Du klättrar alltså upp i den tallen och om du ser Mittbenan och Slokmustaschen komma tillbaka varnar du mej.
- Så jag skriker då -”Nu kommer dom, Dante! Skynda dej ut ur tältet, dom kommer, Mittbenan och Slokmustaschen! Ta fingrarna ur deras packning och säj att du har gått fel om dom kommer på dej” ...”

”Smart camping, Dante (1975) MATERIALET HÄMTAT UR
HÄRNÖSANDS- DIKTARE AV ANDERS OLSSON

Bengt Linder (född 1929)

DETTA AVLÄGSNA ATÉN

”...detta avlägsna Atén i de långa, snötunga
vintrarnas land,...

...detta Härnösand med sitt biskopssäte och
sitt gymnasium, sina borgarsläkter
och humanisternas framåtböjda, skyndande
skuggor i snögloppet...”

”Ett stycke väg”

Bertil Malmberg (1889-1958).

ETT MINNE MED ANDRAS MINNE

”Jag ligger i en klädkorg framför brasan, bredvid mig sitter Brita, min gamla dadda; jag är några veckor gammal.

Klädkorgen står i mina föräldrars sovrum. Hur väl jag ser allting för mig! Nej, inte allting, bara några detaljer men dem ser jag så mycket tydligare: elden, en bit av korgen, av filten och taket där ljusormarna ringla. Och gamla Brittans mörka skugga som lutar sig över mig. Jag hör hur hon sjunger. Så här sjunger hon:

Ett, två, tre, fyra.
Våra pojkar är så dyra.
Fem öre stycket
tycker jag är för mycket.

...Det där erinrar jag mig så livligt som hade jag upplevt det i går...

...Men det *är* inget minne. Eller ett minne med andras minne som medium. Något man kommer ihåg åt mig Ja, kanske det. Men vad gör det för skillnad? Minne som minne. Skugga som skugga. Och de som mindes ha ju också blivit skugga...”

”Ett stycke väg” (1950).
Bertil Malmberg (1889-1958) .

ÖBACKA, INTE ETT DUGG OBEBODD

”...inga jänter behövdes när vi nu skulle slå oss ned på en obebodd ö, som Robinson. Två smärre problem måste dock lösas först:
1. Var hitta en lämplig obebodd ö?
2. Var hitta ett skepp att segla dit med?
Vi gick ned till Nattviken och spanade ut över dess nattsvarta vatten. Det vi då såg var Öbacka. Den ön var inte ett dugg obebodd, Där hade de både landshövding, biskop och rektor. Robinson skulle undvika en sån ö det var vi säkra på...”

”Svarta Handen” (1985).
Clas Engström” (född 1927).

LILLSTADEN TÖAR UPP

”Nu är det slutet av mars och Lillstaden töar upp. Den som har näsa för sådant kan lukta våren. Sparkstöttingarnas medar gnisslar mot gat – stenarna och snön är ful, full av smuts åt rännstenkamomillen. Hamnen tinar upp och grabbarna vågar inte längre spela bandy på Kattviken...”

”Löjligen familjen” (1955).
Clas Engström (född 1927).

STADEN KLOCKAN TRE PÅ NATTEN

”Klockan tre gick han upp och drack ett glas vatten, ...

...gick sedan ut på balkongen, från vilken han kunde se den lilla staden breda ut sig i det fina regnets raster, husen och gatorna som klättrade upp från havsstranden mot Norra stadsberget, och andades in doften av blött gräs och syren. Vid den här tiden var staden så stilla att den tycktes överklig, drömd. Hade det inte varit för småfåglarna som i *den tidiga gryningen vaknat till liv i de våta träden hade tystnaden verkat skrämmande.”

”Gränsfall” (1993).

Peter Degerman (född1960)

** det ändrat till den*

JOHN ROBERT SOTHE

För material angående John Robert Sothe (1918-1991) 15 år ordförande i Ångermanlands Litterära Sällskap var vänlig kontakta närmast anhörig konstnärinnan May Hildegard, Säbrå, Gådeå By 20 Telefon 0611/ 72029.

Har läst igenom "De gröna hästarna" och "Gården bortom bron" av J. R. Sothe tyvärr fann jag ej i detta material miljöbeskrivningar av staden Härnösand.

Det är mycket möjligt att material av intresse kan hittas hos May Hildegard, en trevlig och kunnig dam. En sann berättare med mycket att förmedla Både vad gäller författaren J. R. Sothe och konstnären Hampe Svanberg.

Tänker (om jag hinner) för läns museets räkning kopiera May Hildegards samling av kåserier skrivna för Västernorrlands Allehanda av Hampe Svanberg.

C. M - K.

BREV FRÅN EN HEMMAVARANDE

"Himlen bygger sin stad när den heta
middagstiden är inne Murar valv
kupoler Torn och vita väggar
under solens krön Skepp lägger ut
Skepp vänder hem Havet andas och
Vinden sjunger i själens fönster
Och rum Här skall jag ändå förbli
Här är min stad mina ögons
murar och dagens ljus Gruset
på händerna på morgondagen

"Frånvarons ring"(1956).Valda delar ur diktverket
"Brev från hemmavarande"
Birger Norman (1914-1995).

OBS: Inga skiljetecken

Vet tyvärr ej säkert om texten syftar på staden
Härnösand? Texten kan dock (enligt mitt tycke)
anses lämplig.

C. M - K

PÅ ÖBACKA ALLEHANDAS REDAKTION

”...han reste sig från soffan, där han legat, inrullad i en filt, och grubblat. Grubblat på, vad han egentligen skulle bli här i livet. Ty nu var han ju tjugoett, ja, om några månader tjugotvå år, hade exercerat, hade legat i Uppsala, hade tenterat men ej kunnat förmå sig att fortsätta i detta rysliga Uppsala med dess skratt, dess flin, dess klasskillnader mellan studenterna, dess snobberi och dess hemliga fattigdom. Nu satt han om aftnarna på Öbacka Allehandas redaktion,...

”På hemväg till Öbacka” (1934).
Ludvig Nordström (1882-1942).

FREDRIKA BREMER PÅ BESÖK I SÄBRÅ PRÄSTGÅRD

Blott några veckor före F.M. Franzéns död 1847 gästar Fredrika Bremer sin gamle vän F. M. Franzén i Säbrå prästgård. Hon berättar om detta besök:

”På Säbrå i en idylliskt skön natur fick jag vagga Franzén, höra välsignelsens ord från hans läppar, bedja med honom det var skönt och sorgligt på en gång. Hans sol har ej ännu nedgått men hänger vid midnattsstunden öfver horisonten lysande svagt men klart...”

”Norrländska Släktprofiler”, Tystnadens ålder
(1911)

Lotten Dahlgren

LATINSK MEDELTIDSHYMN

”En stjärna gick på himlen fram,
på himlen fram,
för Österns vise undersam.
Halleluja! Halleluja!...”

1 versen av 7. Psalm 130 i den svenska
Psalmboken. 1986.

Laurentius Jonae Gestritius. Past. Härnösand

avled enligt uppgift 1597 eller 1598 ? Årtalen
stämmer ej med hänvisning till att det i Den
svenska psalmboken av 1986 anges att psalm
130 skrevs år 1619 ?

NILS HOLGERSONS FÄRD ÖVER ÅNGERMANLAND

”...där älven gick fram, var en värld. Där flottades timmer, där styrde ångbåtarna från brygga till brygga, där rasslade sågverken, där lastades stora fraktfartyg, där fångades lax, där roddes, där seglades. Där flög en massa svalor, som hade sina bon i älvbrinken.

Men en våning högre upp i dalen, så att säga, på den släta marken, som utbredde sig ända bort till bergkanten, där var en annan värld. Där låg gårdar, byar och kyrkor, där sådde bönderna sina tegar, där betade boskap, där grönskade ängar, där sysslade kvinnorna i sina små kålgårdar, där slingrade landsvägar, där brusade järnvägståg...”

”Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige” (1906).

Selma Lagerlöf (1858-1940).

ÅNGERMANLAND DIKT AV BERTIL MALMBERG

”Ett barn ännu
jag lämnade den bygd,
vars minne
aldrig viker ur min själ,
och åren gingo - jag for långt och vida,
och nya landskap fångade min blick,
och varje skifte förde mig mot nya
floder och folk och denna febersyn,
som storstadsnattens vilda ljus beglänser.

Men djupt inom mig låg i ständig ro,
Ångermanland, din hågkomst som en pärla,
och dina stora, lugna berg och dina
blå horisonter och din breda flod
och bruset mot din kust och dina björkar
- hur ofta kom ej vinden därifrån
med bud och tröst i någon ödesstund!

Jag tackar dig för denna linjens frihet,
som äger storhet utan tyngd; jag tackar
för dina vintrars, dina vårars skull,
för allt det öppet blonda i ditt väsen,
och vart jag vandrar, vilka vilsna spårs
skrifter i sand, som skola varda mina,
ditt minnes glans skall dock min väg beskina
du mina gravars land, du mina första års.
”Ångermanland”

Bertil Malmberg (1889-1958).
SKOGSINDUSTRIALISMENS STORMANDE
FRAMSTEG

”Men för tegen armar tröto,
svultna dina hjordar röto,
skola, helgedom och härd
stodo som en härjad värld;
skogens vilda skördefester
bjudit allt ditt hus till gäster.

”Norrländ”(1882) valda delar ur diktverket
Wilhelm Mauritz Carlgren (1833-1919).

BIRGER SJÖDINS HALVSYSTER FÖRFATTARINNAN
ESTER LINDBERG BERÄTTAR OM HEMMET I
HÄRNÖSAND

”Min far, Peter Sjödin var skräddarmästare till yrket, född i Nordingrå, gifte sig mycket ung och bosatte sig rätt snart i Härnösand. Där lyckades han förvärva ett par mindre fastigheter i Norr-
staden i närheten av hamnen. I det ena huset bodde familjen, och i det andra, som vätte åt Långgatan, hade han butik, verkstad och rum för gesäller. Sina kunder fann han mest bland sjöfolk men även bland herremän och borgare...

...Efter 28 års äktenskap dog hans första hustru, lämnande ett stort tomrum efter sig. Barnen hade då lämnat hemmet, utom Betty, den yngsta, som tillsvidare stannade i hemmet. Magdalena, den äldsta i syskonskaran, var gift med Carl Modig, grundläggare till den firma som bär hans namn”

”När vi var unga” (1947) av *J. Blomdahl*

Varför tar jag då med detta citat?! Det kan vara av intresse att nämna även denna författarinna (halvsyster till Birger Sjödin) med en egen litterär karriär och 20 utgivna böcker. Hur många känner till henne i dag? Vilka faktorer kan ha bidragit till att man glömt bort författarinnan Ester Lindberg? Att hon var kvinna, skrev barn/ungdomsböcker? Att hennes litteratur inte uppfyllde gängse kvalitetsnormer? Frågor som kräver svar. För inf. om E.L. Se: Libris data – litteraturlista

